

WIZJA ROZWOJU DO 2010 ROKU

Strategia rozwoju

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Zespół redakcyjny:

Zbigniew Brenda, Bogumiła Germanowska, Artur Janas,
Jacek Kuźniewicz, Danuta Małek, Antoni Pawski, Andrzej Potoczek,
Jan Stachowski, Adam Stańczyk, Jan Wadoń, Zbigniew Wajer,
Sławomir Wiertel, Elżbieta Wojt-Gorączniak, Julian Ziemkowski

Konsultant naukowy: prof. dr hab. Elżbieta Wysocka

Pełnomocnik Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
ds. Strategii Rozwoju: Bogusław Stroszejn

ISBN 83-906308-9-3

Publikacja wydana przez firmę „HALCROW” w ramach projektu Unii Europejskiej
„Wsparcie budowy strategii w nowych województwach”

*P*ředstawiam Państwu kolejny dokument, który powstał w ramach prac nad strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego.

Wizja rozwoju województwa stanowi projekcję stanu, który powinien być osiągnięty do 2010 roku, przy uwzględnieniu aspiracji społeczeństwa, istniejących potrzeb oraz zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań ich realizacji.

Przedstawiony materiał jest efektem rozwinięcia zarysowanego nadrzędnego celu rozwoju, którym jest: „Poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju” oraz celów operacyjnych przyjętych uchwałą Sejmiku Województwa w dniu 18 października 1999 roku.

Wizja rozwoju województwa do 2010 roku podlegała szerokiej konsultacji społecznej, co pozwoliło na włączenie się do prac środowisk naukowych, przedsiębiorców, organizacji społecznych, kulturalnych, samorządowych i innych uczestników życia regionalnego.

Składam serdeczne podziękowanie wszystkim osobom i środowiskom, które wniosły wkład w pracę nad tym dokumentem i wyrażam nadzieję na dalszą współpracę.

Realizacja zapisów zawartych w tym dokumencie pozwoli na dołączenie przez nasze województwo do grona najbardziej konkurencyjnych, innowacyjnych i przedsiębiorczych regionów jednoczącej się Europy.

Kolejnym krokiem na drodze wdrażania instrumentów programowania rozwoju regionalnego, którego elementem jest zarysowana wizja rozwoju, będzie przygotowanie programu wojewódzkiego, a w następnym etapie kontraktu regionalnego z Rządem, w myśl ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego.

[Handwritten signature]

Marszałek Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Spis treści

WSTĘP	7
I. OGÓLNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO	8
II. PRZEWIDYWANE ZMIANY W SFERZE SPOŁECZNEJ	14
III. PRZEWIDYWANE ZMIANY W SFERZE GOSPODARCZEJ	20
IV. PRZEWIDYWANE EFEKTY W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	27
V. KSZTAŁTOWANIE I OCHRONA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	33
VI. WIZJA ROZWOJU OŚRODKÓW STOŁECZNYCH WOJEWÓDZTWA: BYDGOSZCZY I TORUNIA ORAZ MIAST ŚREDNICH	39
VII. AKTYWIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH	47
VIII. STRATEGICZNE SFERY DZIAŁAŃ	54
UCHWAŁA NR 439/2000 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W TORUNIU Z DNIA 20 CZERWCA 2000 R.	66
WŁADYSŁAW KUBIAK – STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA I CO DALEJ	67

WSTĘP

Dokonanie w diagnozie perspektywnej oceny stanu województwa oraz sformułowanie głównych celów jego rozwoju stwarza merytoryczne podstawy dla wypracowania ogólnej wizji rozwoju. Stanowi ona projekcję stanu, który powinien być osiągnięty do 2010 roku z uwzględnieniem istniejących potrzeb oraz zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań ich realizacji.

Wizja rozwoju wskazuje na główne obszary problemowe, które są istotne dla praktyki społeczno-gospodarczej województwa oraz wpływają na poziom jego konkurencyjności. Jednocześnie jest to odniesienie do zróżnicowanych aspektów rozwoju na poziomie lokalnym – wynikających ze specyfiki poszczególnych jednostek terytorialnych. Skonstruowany w wizji rozwoju obraz przyszłości stanowi podstawę do formułowania szczegółowych programów operacyjnych, które należy traktować jako instrumenty rozwoju regionalnego oraz niezbędny warunek ubiegania się o środki z funduszy przedakcesyjnych.

Zaprezentowane w wizji rozwoju zjawiska podlegają wartościowaniu poprzez zastosowanie odpowiednich wskaźników, jak również posiadają swoje odniesienia przestrzenne. Tworzy to złożony i dynamiczny obraz rozwoju regionalnego województwa kujawsko-

pomorskiego, ukierunkowanego na osiągnięcie głównych celów wypracowanych w toku diagnozy perspektywnej.

Tak więc wizja rozwoju stanowi bardzo ważny element strategii rozwoju województwa poprzez umożliwienie ogólnego spojrzenia na wielorakie aspekty rozwoju regionalnego oraz stworzenie podstaw dla operacjonalizacji jego celów. Pełni ona również funkcję stabilizatora przez określenie ram merytorycznych owych celów, wyrażając zarazem dążenia samorządu województwa i społeczeństwa w postaci obrazu przyszłości. Kluczową rolę odgrywa tutaj czynnik czasu, który znajduje swój wyraz w dynamice przeobrażeń zjawisk społeczno-gospodarczych na obszarze województwa.

Z tego również względu niezbędnym działaniem będzie monitorowanie realizacji strategii rozwoju. Konieczne będzie opracowanie zestawu wskaźników, które posłużą do oceny realizacji proponowanych zadań.

Wizja stanowi wyraz wiary we własne siły i możliwości rozwoju mające swe źródło w uświadamianych szansach, jakie są możliwe do wykorzystania w dłuższej perspektywie oraz zagrożeniach, które należy przezwyciężyć dążąc do osiągnięcia założonych efektów.

**OGÓLNE ZAŁOŻENIA
ROZWOJU WOJEWÓDZTWA
KUJAWSKO-POMORSKIEGO**

Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwałą nr 209/99 zatwierdził w dniu 18 października 1999 roku strategiczne cele rozwoju województwa.

Jako cel nadrzędny przyjęto poprawę konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Cel nadrzędny został rozpisany na czternaście celów operacyjnych, które rozwijają i uszczegółowiają cel nadrzędny. Są one następujące:

1. podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców,
2. stworzenie szans dla równomiernego rozwoju powiatów,
3. rozwój infrastruktury komunikacyjnej i telekomunikacyjnej,
4. rozwój funkcji metropolitarnych ośrodków stołecznych województwa,
5. wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich i małych miast,
6. restrukturyzacja rynku pracy i ograniczenie bezrobocia,
7. rozwój infrastruktury otoczenia biznesu i wspomagania postępu technologicznego w celu aktywizacji małych i średnich przedsiębiorstw,
8. wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych na potrzeby turystyki,
9. rozwój miast: Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia,
10. gospodarcze wykorzystanie Wisły i Kaskady Dolnej Wisły oraz właściwe kształtowanie gospodarki wodnej,
11. rozwój infrastruktury technicznej,
12. kształtowanie i ochrona struktur przyrodniczych na obszarze województwa,
13. zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w regionie,
14. rozwój współpracy międzynarodowej.

Cele operacyjne, po długich konsultacjach społecznych, ustawiane w układzie hierarchicznym, wskazują na priorytety podejmowanych działań przez wszystkie pod-

mioty życia społecznego i gospodarczego województwa. Przyjęty cel nadrzędny i cele operacyjne pozwalają na zarysowanie wizji przyszłości województwa. Wizja przyszłości, wskazując na efekty, jakie można uzyskać w wyniku realizacji przyjętych celów strategicznych, powinna zapewnić spójność celów, być stabilizatorem rozwoju oraz stanowić ramy współdziałania władz i społeczeństwa. Wizja przyszłości jest wyrazem aspiracji społeczeństwa oraz wiary we własne siły i możliwości rozwoju mających swoje źródło w uświadomionych w diagnozie szansach, jakie są możliwe do wykorzystania w długiej perspektywie i w zagrożeniach, które należy przezwyciężyć.

Przyjęty cel nadrzędny stawia przed władzą i społeczeństwem poważne zadania, które wymagać będą intensywnych działań. Dla podniesienia konkurencyjności województwa niezbędne jest stworzenie mechanizmu złożonego z wysoko kwalifikowanych, przedsiębiorczych i aktywnych podmiotów, dobrze zagospodarowanej, otwartej na innowacyjność przestrzeni gospodarczej i społecznej oraz spajającej całość sieci informatycznej i komunikacyjnej otwierającej dostęp i poszerzającej układy kooperacyjne i rynki zbytu.

Podniesienie poziomu życia mieszkańców wymaga nowej, wysokiej jakości usług zapewnionych przez rozwój całej sieci osadniczej od miast stołecznych, średnich i małych – do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich włącznie, stworzenia szans dla równomiernego rozwoju powiatów, zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom oraz wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla podejmowania nowych aktywności gospodarczych, co powinno doprowadzić do znaczącego ograniczenia bezrobocia.

Zachowanie zasad zrównoważonego rozwoju zgodnie z konwencją międzynarodową Agenda 21 oraz zapisem zawartym w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej –

oznacza prowadzenie wszelkiej działalności na terenie województwa zgodnie z wymaganiami środowiska przyrodniczego oraz korzystanie z zasobów w wielkości możliwej do odnowienia tak, aby zachować środowisko przyrodnicze dla przyszłych pokoleń. Dla województwa oznacza to konieczność ochrony poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego, tj. powietrza, wody, gleby i szaty roślinnej oraz ukształtowanie wielkoprzestrzennego systemu ochrony przyrody i krajobrazu.

Realizacja nadrzędnego celu strategicznego i celów operacyjnych w zakresie jaki jest realny do osiągnięcia w 2010 roku, spowodować powinna zasadnicze podniesienie konkurencyjności województwa zarówno w stosunku do regionów sąsiednich innych województw w kraju, jak i w układach międzynarodowych.

1. Do 2010 roku wdrożenie wykształcenie społeczeństwa przez:

- zwiększenie dostępności szkół średnich i wyższych,
- podniesienie jakości kadry nauczycielskiej, modernizację obiektów i właściwe wyposażenie szkół podstawowych, co pozwoli na osiągnięcie jednakowych standardów dla miast i wsi, umożliwiających całej młodzieży województwa uzyskanie wykształcenia podstawowego w dobrych warunkach,
- zapewnienie, zgodnie z zapisem konstytucyjnym, wykształcenia średniego dla całej młodzieży,
- zwiększenie liczby osób z wyższym wykształceniem w stosunku do średniej krajowej, co spowoduje podniesienie przedsiębiorczości i podatności na innowacyjność oraz na zwiększenie aktywności indywidualnej i zbiorowej,
- zwiększenie dostępności do informacji poprzez podnoszenie jakości usług świadczonych przez sieć

bibliotek publicznych województwa (placówek bibliotecznych jest 486).

2. W zasadniczy sposób zwiększy się dostępność komunikacyjna województwa. Zaawansowana zostanie budowa autostrady A-1 oraz czterech dróg ekspresowych (tworzących równoległy do autostrady A-2 korytarz na kierunku wschód – zachód oraz pozwalających na sprawne powiązania stolic województwa ze stolicami sąsiednich województw, tj. Warszawą, Poznaniem, Gdańskiem i Olsztynem). Zmodernizowane zostaną drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne co podniesie komfort jazdy pasażerów i poprawi stan bezpieczeństwa na drogach. Włocławek, Toruń i Bydgoszcz, a w perspektywie Grudziądz, powinny uzyskać połączenie INTERCITY z Warszawą, co poprawi ich dostępność komunikacyjną. Zwiększy to również możliwość dopływu kapitału krajowego i zagranicznego oraz poprawi atrakcyjność inwestycyjną województwa. Zmodernizowane trzy linie kolejowe powinny umożliwić osiągnięcie prędkości 120 – 160 km/h. Zmodernizowane regionalne lotnisko w Bydgoszczy powinno umożliwić wprowadzenie ruchu międzynarodowego, a lotniska w Toruniu, Włocławku i Grudziądzu powinny służyć małemu biznesowi, lotnictwu sanitarnemu i rozwojowi sportów lotniczych.
3. Ważnym czynnikiem podnoszącym konkurencyjność województwa, stanie się rozwój Bydgoszczy i Torunia poprzez wzmocnienie do 2010 roku komplementarności ich funkcji oraz integrację komunikacyjną. Dla osiągnięcia tych celów niezbędna będzie realizacja drogi szybkiego ruchu pomiędzy Bydgoszczą i Toruniem oraz uruchomienie kolei miejskiej łączącej Bydgoszcz, Toruń i Włocławek.

W Bydgoszczy wzmocniona zostanie:

- funkcja naukowa przez powołanie uniwersytetu oraz tworzenie nowych ośrodków naukowo-badawczych,
- funkcja gospodarcza przez restrukturyzację i wprowadzanie nowych technologii w istniejących zakładach, rozwój instytucji otoczenia biznesu oraz utworzenie centrum wystawienniczo-targowego,
- funkcja kulturalna przez wzmocnienie istniejących i organizację nowych imprez kulturowych.

W Toruniu, ze względu na jego dziedzictwo kulturowe, rozbudowana zostanie baza hotelowa, nastąpi dalszy rozwój imprez kulturalnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym oraz powołane zostanie centrum organizacji, promocji i badań turystyki. Zrestrukturyzowane zostaną zakłady przemysłowe oraz nastąpi rozwój infrastruktury biznesu.

Pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem otwierają się szanse na rozwój zainwestowania o charakterze rezydencjonalnym. W ramach regionalnej polityki przestrzennej Samorząd Województwa tworzyć będzie warunki do takiego kierunku rozwoju.

Istniejący w Bydgoszczy i Toruniu potencjał naukowo-badawczy daje możliwość utworzenia technopolu tj. ośrodków naukowo-badawczych o wysokich technologiach. Niezbędnymi warunkami powstania takich ośrodków będą lokalne inicjatywy, które znajdą wsparcie samorządu województwa.

Rozwój Bydgoszczy i Torunia powinien pozwolić na zajęcie przez te miasta w 2010 roku 6-7 miejsc wśród krajowych ośrodków regionalnych wpisując je tym samym w sieć ośrodków o znaczeniu europejskim.

4. Poszerzone i wzmocnione zostaną funkcje Włocławka, Grudziądza i Inowrocławia tak, aby gwarantowały one obsługę ludności województwa na odpowiednio wysokim poziomie. Miasta te powinny uzyskać status silnych ośrodków ponadregionalnych przez rozwój wyższych uczelni, instytucji otoczenia biznesu, specjalistycznej służby zdrowia, optymalizację kierunków produkcji w istniejących i nowych zakładach produkcyjnych oraz wzrost przedsiębiorczości społeczności lokalnej.

5. Aktywizacja obszarów wiejskich, prowadząca do wielofunkcyjnego rozwoju wsi i rolnictwa, wiązać się będzie z zasadniczym wzmocnieniem miast powiatowych oraz pozostałych miast będących już obecnie wielofunkcyjnymi centrami rozwoju gospodarczego. W miastach powiatowych utworzone zostaną inkubatory przedsiębiorczości ułatwiające podejmowanie indywidualnych działalności gospodarczych. Inkubatory przedsiębiorczości będą wspólnym przedsięwzięciem samorządów gmin i powiatów, samorządu wojewódzkiego oraz biur pracy.

Działalność inkubatorów przyczyni się przede wszystkim do:

- zwiększenia liczby firm na obszarach wiejskich i w małych miasteczkach;
- poprawy warunków działalności istniejących firm;
- konsolidacji lokalnych środowisk przedsiębiorców, a w szerszym wymiarze do integracji społeczności lokalnych (budowa społeczeństwa obywatelskiego);
- pośrednio także do zwiększenia zatrudnienia, a tym samym poprawy sytuacji materialnej gospodarstw domowych.

W ośrodkach powiatowych przygotowane zostaną tereny wyposażone w in-

frastrukturę techniczną, łatwo dostępne dla inwestorów krajowych i zagranicznych, które pozwolą na lokalizację małych i średnich zakładów produkcyjnych, ukierunkowanych przede wszystkim na przetwórstwo miejscowych produktów rolnych i zaspokojenie potrzeb lokalnych oraz rozwój działalności usługowej i rynkowej rolnictwa, a zwłaszcza w zakresie giełd towarowych, przechowalnictwa i hurtowni produktów rolnych.

Uruchomione zostaną procesy integracyjne na wsi zmierzające do utworzenia grup producenckich oraz wyspecjalizowanych w produkcji spółdzielni wiejskich. Utworzony zostanie system informacji rynkowej, umożliwiający bezpośredni kontakt pomiędzy producentami a instytucjami zajmującymi się zbytem produktów rolnych.

Podwyższony zostanie poziom wykształcenia mieszkańców wsi przez:

- restrukturyzację kierunków nauczania w szkołach średnich i dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy,
 - rozwój kształcenia ustawicznego w postaci centrów tego kształcenia przy wykorzystaniu bazy szkół oraz bibliotek zlokalizowanych na obszarach wiejskich,
 - rozwój szkolnictwa policealnego i wyższego w tych ośrodkach, które stworzą ku temu warunki,
 - zwiększenie udziału młodzieży wiejskiej i z małych miast (wyrównanie szans) w uczelniach wyższych województwa.
6. We wzmocnienie poziomu życia zarówno w miastach stołecznych, miastach średnich, znaczącej części miast powiatowych i wsi duże znaczenie będzie mieć:
- rozwój turystyki i agroturystyki oferującej nowoczesną bazę noc-

legową, wysoki standard usług oraz zorganizowany system informacji i promocji walorów turystycznych,

- gospodarcze, w tym turystyczne wykorzystanie doliny rzeki Wisły oraz zbiorników wodnych na Wiśle, tj. istniejącego we Włocławku i projektowanego poniżej Włocławka.
7. Rozwój gospodarczy województwa spowodować powinien do 2010 roku:
- obniżenie poziomu stopy bezrobocia do średniej krajowej,
 - ograniczenie o 20% bezrobocia długotrwałego tj. zmniejszenie udziału długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogólnej liczby osób pozostających bez pracy,
 - zmniejszenie bezrobocia jawnego i ukrytego na wsi.
8. Istotnymi czynnikami wspierającymi rozwój regionu będą:
- rozbudowa gazociągów magistralnych w zachodniej i środkowej części województwa oraz budowa gazociągu magistralnego z kierunku Sierpca, który umożliwi gazyfikację zaniedbanych pod tym względem wschodnich terenów województwa,
 - rozbudowa krajowego systemu energetycznego o napięciu 400 kV oraz modernizacja i rozwój sieci średniego, niskiego i wysokiego napięcia na obszarach, gdzie występują takie potrzeby.
9. Poprawie życia mieszkańców sprzyjać będą działania w zakresie gospodarki wodnej i ochrony środowiska.
- W gospodarce wodnej zamierza się używać:
- poprawę jakości wód płynących i wód jezior,
 - ograniczenie powierzchni terenów podtapianych i zalewanych w wyniku powodzi.

W ochronie środowiska i polityce ekologicznej podejmowane działania zmierzać będą do:

- zrównoważonego rozwoju obszarów o dużej skali zagrożeń ekologicznych,
- zahamowania degradacji krajobrazu naturalnego oraz krajobrazu rolniczego,
- zwiększenia lesistości i zadrzewień w województwie, w tym zwłaszcza na Kujawach, co umożliwi zrównoważony z warunkami środowiska rozwój rolnictwa oraz zmniejszy zagrożenie zanieczyszczeniami obszarowymi,
- spełnienia norm w zakresie czystości powietrza atmosferycznego,
- zmniejszenia powierzchni zagrożonych erozją gleb,
- uporządkowania gospodarki odpadami,
- szerszego wykorzystania wód leczniczych dla rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego.

Jako priorytetowe zadanie uznaje się wykształcenie wieloprzestrzennego systemu ochrony przyrody i krajobrazu, który poprawi funkcjonowanie środowiska przyrodniczego oraz stworzy korzystne warunki dla dalszego rozwoju rolnictwa oraz turystyki i wypoczynku.

Prowadzenie rozległej edukacji ekologicznej oraz monitoringu zmian środowiska będą działaniami wspierającymi kształtowanie i ochronę struktur przyrodniczych na obszarze województwa.

Zarysowana ogólna wizja rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego rozwinięta w ujęciu problemowych podstawowych sfer życia, jest bardzo trudna do reali-

zacji. Będzie wymagała nie tylko olbrzymich nakładów inwestycyjnych, ale przede wszystkim: wielkiej aktywności społecznej, wykształcenia struktur społeczeństwa obywatelskiego, zaangażowanego udziału instytucji pozarządowych i codziennej trudnej pracy samorządów terytorialnych na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Osiągnięcie efektów kumulatywnych wymaga ze strony samorządu województwa stałych działań koordynacyjnych, analizowania krajowych i unijnych kierunków oraz celów rozwoju regionalnego, a także opracowania dokumentacji pozwalającej na uzyskanie środków pomocowych z Unii Europejskiej oraz dokonywania dla każdego poważnego zadania montażu środków finansowych pochodzących z różnych źródeł.

Niezbędne jest również podniesienie współpracy międzynarodowej na wyższy poziom tak, aby województwo kujawsko-pomorskie na stałe wpisało się w obraz kulturalny i gospodarczy jednoczącej się Europy.

Podkreślić należy, iż strategia rozwoju województwa nie zastępuje strategii rozwoju powiatów i gmin. Strategia określa pola działań związanych głównie z zakresem kompetencji samorządu województwa, a jej realizacja ma zapewnić poprawę funkcjonowania województwa jako całości i podniesienie jego konkurencyjności. Strategia województwa umożliwi natomiast i takie jest jej zadanie, koordynację działań podejmowanych przez wszystkie poziomy samorządności dla realizacji ponadlokalnych celów publicznych i uzyskania korzystnego dla całej społeczności województwa efektu kumulatywnego.

2

**PRZEWIDYWANE ZMIANY
W SFERZE SPOŁECZNEJ**

Jednym z podstawowych czynników warunkujących podniesienie konkurencyjności województwa i jego rozwój społeczno-gospodarczy jest wzrost poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców, co umożliwi przystosowanie społeczeństwa do funkcjonowania w bardzo dynamicznej, podlegającej szybkim zmianom rzeczywistości społeczno-gospodarczej. W aktualnych warunkach o pozycji społecznej i statusie materialnym mieszkańców decydują kwalifikacje, umiejętność szybkiego poszerzania wiedzy i dostosowywania kierunków wykształcenia do potrzeb rynku pracy.

Dotychczas funkcjonujący system szkolnictwa i panujące do końca lat 80. uwarunkowania rynku pracy, preferowały wąską specjalizację przy dużym udziale zasadniczego wykształcenia zawodowego. Brakowało także dostatecznie mocnych bodźców zachęcających do uzupełniania lub podnoszenia kwalifikacji. Rozpowszechnienie tego modelu wśród dużej części społeczeństwa, jest jedną z przyczyn utrzymującego się wysokiego bezrobocia.

Założony w strategii województwa cel – podnoszenia kwalifikacji i poziomu wykształcenia społeczeństwa wymaga głębokiej restrukturyzacji systemu szkolnictwa wszystkich szczebli oraz uświadomienia społeczeństwu konieczności ustawicznego kształcenia.

Podjęta będzie restrukturyzacja kierunków nauczania w **szkołach średnich** oraz rozwój szkół maturalnych poprzez przekształcenie części szkół zasadniczych zawodowych w szkoły maturalne, których ukończenie umożliwi dalsze kształcenie, a pośrednio przyczyni się to do zwiększenia udziału osób z wykształceniem średnim i wyższym. Wśród spodziewanych efektów tych działań będzie zlikwidowanie kierunków nauczania nie przydatnych na rynku pracy. Samorządy powiatowe będą prowadzić takie rodzaje szkół i kierunków nauczania, które uznają za optymalne dla rozwoju lokalnego i regionalnego.

Niski poziom wykształcenia ludności związanej z rolnictwem (około połowa posiada wykształcenie tylko podstawowe lub nie posiada wykształcenia) jest aktualnie podstawową barierą restrukturyzacji gospodarczej wsi i rozwoju działalności pozarolniczych. Brak kwalifikacji jest jedną z przyczyn ograniczających możliwość podjęcia pracy poza rolnictwem.

Młodzieży wiejskiej stworzone zostaną szanse łatwiejszego niż dotychczas dostępu do szkół średnich i wyższych, a jednocześnie stworzy się warunki uzyskania lub podniesienia kwalifikacji zawodowych dorosłym mieszkańcom obszarów wiejskich.

Zapewni ona możliwość swobodnego wyboru kierunku kształcenia przy założeniu, że koszty nauki oraz dostęp do szkół będzie porównywalny z notowanym w miastach.

Bardzo ważnym zadaniem jest podniesienie ogólnej jakości nauczania w szkołach poprzez podniesienie kwalifikacji oraz ustawiczne kształcenie kadry dydaktycznej szkół wszystkich szczebli; poprawę poziomu wyposażenia szkół w pracownie dydaktyczne oraz wprowadzanie i upowszechnianie nowych przedmiotów uznanych za pożądane dla rozwoju lokalnego, w tym przede wszystkim informatyki oraz nauki języków obcych – preferowana powinna być nauka języków: angielskiego, niemieckiego i rosyjskiego.

Należy w związku z tym podejmować działania w celu pozyskania do szkół na obszarach wiejskich nauczycieli języków obcych oraz informatyki.

W związku z coraz powszechniejszym rozwojem technologii informatycznych, szkoły na obszarach wiejskich wyposażane będą w pracownie komputerowe oraz prowadzona będzie intensywna nauka informatyki, w tym korzystania z Internetu. Biblioteki wiejskie zostaną wyposażone w komputery, modemy i łącza ISDN, co pozwoli młodzieży na doskonalenie zdobytych w szkole umiejętności w zakresie szybkiego wyszukiwania informacji, a dorosłym na uczestnictwo w nauczaniu telematycznym.

Określone zostaną kierunki nauczania pożądane na rynku pracy. Koszty nauki (np. koszty dojazdów lub internatów) na tych kierunkach mogłyby być dofinansowywane.

Upowszechnienie szkolnictwa dla dorosłych umożliwi zdobycie dodatkowego wykształcenia, co da możliwość awansu ekonomicznego. Głównymi celami rozwoju szkolnictwa dla dorosłych będzie uzupełnienie i unowocześnienie posiadanego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych w celu umożliwienia podjęcia pracy lub jej zmiany na bardziej atrakcyjną. Poprawi to mobilność osób poszukujących pracy. Kształcenie dorosłych oparte będzie na bazie istniejących szkół podstawowych, gimnazjów, szkół średnich i bibliotek, a sieć ośrodków kształcenia będzie się pokrywać z wyznaczonymi ośrodkami szkolnictwa dla młodzieży. Zamierzeniem jest, aby szkolnictwo dla dorosłych było bezpłatne lub bardzo korzystnie kredytowane (począwszy od kursów i szkół podstawowych) – zwłaszcza w odniesieniu do kierunków umożliwiających zdobycie kwalifikacji pożądanych na rynku pracy.

Podniesienie konkurencyjności regionu zależy w znacznym stopniu od rozwoju **kształcenia na poziomie wyższym**, które gwarantuje podniesienie efektywności pracy, łatwiejszą adaptację do nowoczesnych technologii oraz dużą mobilność na rynku pracy. Rozwój szkolnictwa wyższego powinien doprowadzić do zwiększenia liczby mieszkańców posiadających wykształcenie wyższe do przeciętnych wskaźników krajowych. Ułatwienie dostępu mieszkańców województwa do szkół wyższych zamierza się osiągnąć przez zwiększenie liczby szkół wyższych oraz zwiększenie liczby miast posiadających te szkoły. Rozwój szkolnictwa wyższego powinien pozwolić także na zatrzymanie drenażu intelektualnego, czyli odpływu z terenu województwa wykwalifikowanej młodzieży studiującej w innych ośrodkach akademickich, przy jednoczesnym „zatrzymaniu” („przyciągnięciu”) stu-

dentów pochodzących z innych województw. Wspierane będą wszelkie inicjatywy istniejących na terenie województwa szkół wyższych, zmierzające do: zwiększania liczby studentów, tworzenia nowych kierunków nauczania, tworzenia zamiejscowych ośrodków nauczania, powiększania potencjału kadrowego i lokalowego, rozszerzania zakresu działalności, awansu w krajowym rankingu uczelni. Wspierane będą także inicjatywy zmierzające do tworzenia nowych szkół wyższych.

Do miast, w których rozwój szkolnictwa wyższego będzie traktowany priorytetowo, należą: Bydgoszcz i Toruń, będące tradycyjnymi ośrodkami naukowymi, a także Włocławek, Grudziądz, Inowrocław i Brodnica, które powinny stać się podregionalnymi centrami szkolnictwa wyższego. Perspektywicznie do grona tego dołączają inne miasta (Golub-Dobrzyń, Tuchola, Świecie, Żnin), znaczące w sieci osadniczej województwa.

Wzmacnianie potencjału szkół wyższych w Bydgoszczy polegać będzie przede wszystkim na utworzeniu na bazie istniejących państwowych szkół wyższych uniwersytetu, co wymaga porozumienia środowiska naukowego Bydgoszczy w tej sprawie.

Wspierany będzie rozwój kierunków nauczania pożądanych dla rozwoju województwa, a nie występujących w żadnej z uczelni regionu.

Ważne dla rozwoju szkolnictwa wyższego będą również:

- napływ pracowników naukowych z ośrodków akademickich położonych poza terenem województwa;
- zwiększenie możliwości (liczby miejsc) nauczania i zakwaterowania studentów, w tym przede wszystkim na studiach dziennych.

Poza wykształceniem istotną cechą charakteryzującą społeczność regionu są jej zainteresowania kulturalne. W związku z tym konieczne jest rozwijanie nowych instytucji kultury i wspieranie działalności już istniejących.

Kolejną kategorią społeczną jest stan zdrowotności mieszkańców. Wiąże się to między innymi z racjonalnym rozmieszczeniem i odpowiednią organizacją jednostek służby zdrowia.

Szczególnego wsparcia wymagać będą wyspecjalizowane jednostki zapewniające wysoki standard usług medycznych, a zwłaszcza Regionalne Centrum Onkologii w Bydgoszczy.

Konieczne jest stworzenie optymalnych warunków rozwoju sportu, zwłaszcza o charakterze masowym, stwarzającym warunki aktywności środowisk lokalnych.

Do realizacji tego celu za niezbędny uznaje się dalszy rozwój wielofunkcyjnej bazy sportowej, szczególnie pełnowymiarowych sal gimnastycznych i basenów kąpielowych. Samorząd Województwa będzie wspierał organizację ponadregionalnych imprez i zawodów sportowych.

Jednym z najpoważniejszych wyzwań stojących przed władzami samorządowymi wszystkich szczebli w najbliższych latach, będzie **poprawa sytuacji na rynku pracy**. Obecnie występuje duże jego niezrównoważenie, wyraźnie większy jest popyt na pracę niż jej podaż. Skalę bezrobocia ilustruje liczba 150 tys. zarejestrowanych osób pozostających bez pracy. Ponadto na około 40 tys. osób szacowane jest bezrobocie ukryte w gospodarstwach rolnych regionu.

Zgodnie z prognozą demograficzną, w okresie do 2010 r. przyrost zasobów pracy w województwie wyniesie ponad 100 tys. osób. Zakładając utrzymanie się obecnego poziomu aktywności zawodowej, przyrost ludności aktywnej zawodowo należy szacować na około 66 tys. osób, w tym na obszarach wiejskich województwa około 32 tys. osób. Zjawisko przyrostu zasobów pracy powodowane wchodzeniem w okres aktywności zawodowej wyżu demograficznego jest powszechne, co oznacza, że znalezienie pracy na innych, zewnętrznych rynkach pracy również będzie bardzo trudne. Ponadto istotnym czynnikiem kształtującym sytu-

ację na rynku pracy regionu będą procesy restrukturyzacyjne w przedsiębiorstwach państwowych dotąd niezrestrukturyzowanych. Najprawdopodobniej jednym z ich następstw będą redukcje zatrudnienia.

Z doświadczeń innych krajów europejskich wynika, iż wzrost gospodarczy dokonywany jest w nich w coraz większym stopniu poprzez wzrost wydajności. Przyrost miejsc pracy przy zwiększonym popycie na pracę w regionie, będzie musiał być osiąganym przy równoległe zachodzących procesach wzrostu wydajności pracy.

Istotną barierą w rozwiązywaniu problemu bezrobocia w regionie jest niski poziom wykształcenia i kwalifikacji bezrobotnych, co rzutuje na ich niską konkurencyjność na rynku pracy, słabą przedsiębiorczość i małą aktywność w zakresie poszukiwania lub stworzenia własnego miejsca pracy.

Dotychczasowy rozwój sytuacji na rynku pracy województwa kujawsko-pomorskiego wskazuje na utrwalanie się:

- wyższego od przeciętnego w kraju poziomu stopy bezrobocia,
- dużego przestrzennego zróżnicowania poziomu bezrobocia,
- ukształtowania się bezrobocia długookresowego,
- wysokiego udziału ludzi młodych w strukturze bezrobotnych,
- wysokiego bezrobocia na obszarach wiejskich.

Zespół działań zamierzonych dla poprawy sytuacji na rynku pracy w okresie do 2010 r. winien skutkować w końcu tego okresu: poziomem bezrobocia nie wyższym niż przeciętny w kraju, zmniejszeniem przestrzennego zróżnicowania bezrobocia, zmniejszeniem długotrwale bezrobotnych, w ogólnej liczbie bezrobotnych oraz zmniejszeniem udziału bezrobotnych z terenów wiejskich w ogólnej liczbie bezrobotnych do poziomu udziału ludności zamieszkałej na terenach wiejskich województwa w ogólnej liczbie jego ludności.

Warunkiem pomyślnego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, jest **zapewnienie bezpieczeństwa publicznego**. Problem ten dotyczy przede wszystkim największych ośrodków (10 największych miast koncentruje aż 48% ogółu mieszkańców województwa), choć obserwuje się rozpowszechnianie różnych form przestępczości także w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich.

Podstawowe zadania, jakie będą podjęte w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego to: zapewnienie osobistego bezpieczeństwa mieszkańców, ochrona mienia, eliminacja przestępstw gospodarczych, zapewnienie porządku publicznego, zapewnienie różnych form ratownictwa, podejmowanie działań w czasie klęsk żywiołowych.

Stworzony zostanie system współdziałania wszystkich służb ratowniczych z terenu województwa. Służby te, w sytuacjach zagrożeń będą podlegać koordynacji i wspólnemu kierownictwu. Zakłada się, że administracja rządowa przygotuje system prawny zapewniający sprawniejsze funkcjonowanie służb ratowniczych oraz możliwości skuteczniejszej eliminacji przestępczości.

Podjęte zostaną działania zmierzające do wykształcania struktur społeczeństwa obywatelskiego i samoorganizacji społecznej, które są ważnym czynnikiem zapewnienia bezpieczeństwa publicznego w skali lokalnej – w poszczególnych miejscowościach lub dzielnicach.

W dalszym ciągu prowadzone będą prace zmierzające do stworzenia systemu promującego zdrowie zgodnie z deklaracją Międzynarodowej Konferencji Promocji Zdrowia z 1997 roku. Będzie to osiąganego przez tworzenie środowisk wspierających działania prozdrowotne i aktywizowanie społeczności lokalnych.

Kultura jest jednym z najistotniejszych elementów kształtowania tożsamości i świadomości narodowej, wpływającej pozytywnie na obyczaje i zachowania społeczne. Jest

także naszym swoistym wyróżnikiem wobec regionów kulturowych Europy. Nasze dziedzictwo, będące źródłem pamięci społecznej, odnoszące się nie tylko do kultury i ochrony szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, będzie w województwie kujawsko-pomorskim traktowane na równi z innymi ważnymi zagadnieniami społecznymi i gospodarczymi.

Kontynuowane i rozwijane będą działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie województwa, w tym związane z ochroną i konserwacją zabytków, badaniami archeologicznymi i kulturoznawczymi.

Zakłada się dalszy rozwój działalności instytucji kulturalnych. Ośrodki te bowiem w szczególny sposób oddziałują na życie kulturalne i duchowe mieszkańców regionu kujawsko-pomorskiego oraz utrwalają tożsamość narodową. Samorząd Województwa wspierać będzie działalność i rozwój instytucji kulturalnych i artystycznych o szczególnym znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, takich jak:

- Filharmonia Pomorska w Bydgoszczy,
- Opera NOVA w Bydgoszczy,
- Teatr im. Wilama Horzycy w Toruniu,
- Muzeum Okręgowe w Toruniu,
- Muzeum Etnograficzne w Toruniu,
- Muzeum Archeologiczne w Biskupinie,
- Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku,
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska w Toruniu oraz Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy,
- Galeria i Ośrodek Plastycznej Twórczości Dziecka oraz Galeria Sztuki „Wozownia” w Toruniu,
- ośrodki kultury o charakterze wojewódzkim.

Ważnym zadaniem będzie także wspieranie rozwoju instytucji kulturalnych prowadzonych przez samorządy lokalne, takich jak: Muzea Okręgowe w Bydgoszczy i To-

runiu, muzea samorządowe, biblioteki powiatowe, miejskie i gminne domy i ośrodki kultury. Instytucje te są ważnymi ośrodkami integrującymi społeczność lokalną oraz spełniają istotną rolę edukacyjną i wychowawczą. Są też ważnymi elementami systemu kształtowania „Małych Ojczyzn” jako ogniw rozwoju i integracji społecznej.

Województwo będzie wspierało organizację przedsięwzięć kulturalnych o szczególnej randze, służących promocji naszego regionu i prezentacji własnych osiągnięć artystycznych. Wspierana będzie organizacja festiwali, konkursów, przeglądów i ekspozycji o charakterze ogólnopolskim i międzynarodowym.

Istotnym zagadnieniem jest zachowanie kultury niematerialnej, w tym tradycji ludowych. Stąd też będą wspierane aktywnie działające zespoły ludowe i stowarzyszenia kulturalne, kultywujące tradycje decydujące o regionalnej odrębności i indywidualności. Kontynuowane będą działania służące dokumentacji folkloru i ochrony ginących zawodów, wydawaniu prac i monografii związanych z kulturą dawną i współczesną, w tym dokumentów realizowanych na taśmie filmowej i nośnikach elektromagnetycznych.

Prowadzone będą prace służące ochronie i konserwacji zabytków. Według ewidencji dóbr kultury na terenie województwa znajduje się wiele obiektów zabytkowych. Wśród obiektów nieruchomych wymienia się ponad 23 tys. zabytków architektury i budownictwa, zabytkowe zespoły pałacowe i dworskie, parki i cmentarze, ponad 40 tys. stanowisk archeologicznych oraz liczne zabytki ruchome.

Należy zwrócić szczególną uwagę na zabudowę średniowieczną Starego Miasta w Toruniu (wpisaną na Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO) oraz system fortyfikacji, w Bydgoszczy na śródmiejskie kamienice stanowiące jeden z najpiękniejszych przykładów polskiej secesji, na Włocławek ze swymi licznymi obiektami sakralnymi, m.in. XIV-

wiecznym kościołem św. Witalisa i gotycką bazyliką katedralną, Grudziądz z XIII-wiecznym systemem fortyfikacji wraz z cytadelą, zabytki Chełmna – nazwanego „Perłą Północy” należącego do najpiękniejszych zespołów architektonicznych w Polsce, rezerwat archeologiczny w Biskupinie, ze zrekonstruowaną osadą obronną epoki żelaza, zamek w Golubiu-Dobrzyniu oraz inne historyczne obiekty na terenie województwa.

Chronione będą związane z początkami państwowości polskiej na Szlaku Piastowskim, Szlaku Cystersów, Szlaku Kopernikowskim i innych oraz kulturą materialną i niematerialną Kujaw i Pomorza, Ziemi Chełmińskiej, Michałowskiej i Dobrzyńskiej oraz Pałuk i Krajny.

Ważnymi czynnikami rozwoju społecznego regionu są również kultura fizyczna i sport. Są one istotnymi elementami szeroko pojmowanych działań prozdrowotnych, a także ważnymi czynnikami kulturotwórczymi, mającymi bezpośredni i pośredni wpływ na postawy i zachowania społeczne. Dlatego Samorząd Województwa będzie wspierał:

- rozwój sportu wśród młodzieży ze szczególnym zwróceniem uwagi na środowiska wiejskie,
- szkolenie młodzieży szczególnie uzdolnionej sportowo,
- zwiększenie roli szkół w rozwoju kultury fizycznej,
- sport dzieci i osób niepełnosprawnych,
- rekreację i sport w rodzinie,
- szkolenie kadry trenerskiej, instruktorskiej i sędziowskiej,
- rozwój towarzystw, związków i innych organizacji sportowych,
- budowę hal widowiskowo-sportowych oraz hal sportowych i basenów,
- organizację imprez sportowych o randze regionalnej, ogólnopolskiej i światowej,
- organizację imprez o charakterze historycznym – turniejów.

3

PRZEWIDYWANE ZMIANY W SFERZE GOSPODARCZEJ

Podstawowym celem rozwoju województwa w zakresie sfery gospodarczej jest **podniesienie poziomu przedsiębiorczości** (aktywizacja gospodarcza) oraz poprawa konkurencyjności działających firm. Osiągnięcie tego celu wymaga spełnienia kilkunastu warunków, współzależnych, ale mających różną rangę w poszczególnych obszarach województwa. Różny bowiem jest stopień złożoności problemów i instrumentarium działań na poziomie lokalnym i regionalnym. Na poziomie lokalnym podstawowym celem jest pobudzenie lokalnej aktywności gospodarczej, a na szczeblu regionalnym ważny jest wzrost konkurencyjności województwa w układzie krajowym i międzynarodowym.

Konkurencyjność stanowi czynnik wzrostu gospodarczego regionu, przy czym skuteczne jej wykorzystanie wymaga konkretyzacji proponowanych w przyszłości rozwiązań. Zostaną one zaproponowane w szczegółowych programach operacyjnych.

Siła konkurencyjna regionu zależy jednak nie tylko od realnie istniejących warunków i możliwości, lecz także od działań promocyjnych i wyłonionego z nich wizerunku, jaki przedsiębiorstwa i władze regionalne (samorządowe) stworzą o sobie samych i swych walorach (istniejących w rzeczywistości i potencjalnych). Ważnym celem strategii rozwoju jest więc skuteczny marketing regionalny połączony z tworzeniem i ciągłym umacnianiem *lobbies*.

W celu promocji osiągnięć gospodarczych województwa oraz organizacji dużych imprez targowych znaczenia krajowego oraz międzynarodowego, stworzone będzie centrum wystawienniczo-targowe, które może działać w formie spółki akcyjnej. Oprócz funkcji targowo-wystawienniczej, centrum będzie wykorzystywane jako miejsce organizacji kongresów, dużych imprez kulturalnych lub sportowych.

Na terenie województwa istnieje konieczność **powołania parków technolo-**

gicznych, czyli ośrodków opracowujących i wdrażających nowe rozwiązania, jak również modernizujących rozwiązania stosowane dotychczas. Parki technologiczne łączą zdolność teoretycznego rozwiązywania problemów z praktyczną realizacją koncepcji. Powinny one wykorzystywać potencjał istniejących placówek naukowych oraz szkół wyższych o kierunkach technicznych. Przy tworzeniu parków technologicznych należy uwzględnić możliwość praktycznego wykorzystania ich działalności. Dlatego też wyznaczone zostaną branże (kierunki) pożądane dla rozwoju województwa, które należy wspierać poprzez organizację i funkcjonowanie parku technologicznego.

Powołane do 2010 roku dwa parki technologiczne będą wspólnym przedsięwzięciem samorządu wojewódzkiego, samorządów lokalnych, szkół wyższych i placówek naukowych prowadzących działalność w kierunkach uznanych za pożądane dla rozwoju województwa oraz zainteresowanych firm działających w branżach nowoczesnych technologii. Liczy się na udział dużych zakładów z branż: chemicznej i elektromaszynowej, będących liderami wytwórczości na terenie województwa, które mogłyby włączyć własne wydziały naukowo-badawcze w struktury parków.

Ze względu na znaczne zaangażowanie środowiska naukowego w funkcjonowanie parków, konieczne jest ich lokalizowanie w ośrodkach akademickich. Na terenie województwa parki technologiczne powstaną w Bydgoszczy i Toruniu. Czynnikiem warunkującym powodzenie przedsięwzięcia, jest znaczne zaangażowanie finansowe (w stosunkowo krótkim okresie) niezbędne do realizacji parków, a po ich powstaniu przeznaczanie znacznych środków na działalność badawczo-rozwojową. Prawdopodobnie niezbędne będzie również wzmocnienie miejscowego potencjału naukowego kadrami z innych, krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych.

Niezwykle ważnym aspektem podnoszenia konkurencyjności województwa jest przygotowywanie społeczeństwa do funkcjonowania w warunkach „cywilizacji informatycznej”, co związane jest z powszechnym stosowaniem komputerów i technologii informatycznych w coraz liczniejszych dziedzinach codziennego życia.

Technicznym aspektem dostosowania województwa do funkcjonowania w nowoczesnych technologiach informatycznych, jest przede wszystkim **upowszechnienie usług telekomunikacyjnych oraz teleinformatycznych**. Docelowo dostęp do sieci telekomunikacyjnej oraz możliwość wyboru operatora sieci będzie mieć każdy mieszkaniec województwa, który wyrazi taką wolę. Sukcesywnie rozwijana będzie sieć połączeń w technologii ISDN. Możliwość wszechstronnego dostępu do informacji umożliwi wojewódzka sieć informatyczna oparta na technologii światłowodowej przy wykorzystaniu istniejącej już sieci naukowej Torunia i Bydgoszczy. Sieć ta będzie wykorzystana do:

- tworzenia i udostępniania lokalnych zasobów informacyjnych,
- budowy partnerstwa pomiędzy władzami samorządowymi a lokalnymi społecznościami i mediami,
- wspierania aktywności małych i średnich przedsiębiorstw oraz organizacji pozarządowych,
- promocji jednostek samorządowych województwa.

Działania te stanowią będą podstawę budowy nowoczesnego społeczeństwa informacyjnego.

Należy zwrócić uwagę na problemy innowacji i postępu organizacyjnego oraz stymulowanie nowatorskich rozwiązań i wdrożeń na poziomie lokalnym i regionalnym.

Wspierane będą działania na rzecz wprowadzenia systemów jakości zgodnych z normami międzynarodowymi ISO 9000 oraz

zarządzania środowiskowego zgodnego z normami ISO 14000 i doprowadzenie do uzyskania przez jednostki gospodarcze odpowiednich certyfikatów. W szczególności działania te będą skierowane na sektor małych i średnich przedsiębiorstw.

Dla przyciągnięcia kapitału zewnętrznego oraz w celu ułatwienia funkcjonowania firm już obecnych w województwie, dążyć się będzie do **wykształcenia tzw. korzystnego klimatu inwestycyjnego** poprzez: duże nasycenie i aktywność firm otoczenia biznesu, dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną, łatwy dostęp do usług publicznych i kompetentne kadry urzędnicze wszystkich szczebli, wysoki poziom kwalifikacji pracowników oraz stabilną długookresową politykę inwestycyjną i finansową.

Dla poprawy warunków inwestowania na terenie województwa dążyć się będzie przede wszystkim do: likwidowania instytucjonalnych oraz infrastrukturalnych barier rozwoju przedsiębiorczości; przygotowania, ewidencji i promocji terenów inwestycyjnych (ofertowych); zwiększania potencjału instytucji otoczenia biznesu; prowadzenia marketingu regionalnego oraz promocji regionalnych przedsiębiorców. Istotne znaczenie będzie miało także stworzenie bazy danych o przedsiębiorstwach działających na terenie województwa oraz koordynacja promocji gospodarczej regionu. W ramach kompetencji samorządów poszczególnych szczebli, konieczne będzie wdrażanie rozwiązań ekonomiczno-prawnych ułatwiających pozyskiwanie inwestorów.

Bez znacznego wzrostu inwestycji w regionie nie będą możliwe przekształcenia w istniejącej strukturze gospodarki, poprawa jakości i konkurencyjności oraz różnicowanie produkcji i poprawa sytuacji na rynku pracy.

Dzięki inwestycjom mogą nastąpić pożądane zmiany w technice i technologii. Będą one źródłem znacznych korzyści spo-

łecznych, spowodują wzrost dochodów i popytu (również konsumpcyjnego), tworzą nowe miejsca pracy, poprawią ogólny klimat społeczny. Do najważniejszych kierunków strategii trzeba włączyć działania zmierzające do pozyskania jak największych środków inwestycyjnych: publicznych i prywatnych, krajowych i zagranicznych. Stopa inwestycji w regionie musi przewyższać analogiczny wskaźnik krajowy.

Za celowe uważa się powołanie instytucji Badania Koniunktury Rynku regionalnego w celu oceny i monitorowania sytuacji społeczno-gospodarczej województwa.

Ważnym czynnikiem poprawy sytuacji gospodarczej w regionie oraz sposobem realizacji ważnych postulatów społecznych będzie stworzenie dogodnych warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Niezbędne będzie w tym zakresie zaangażowanie władz samorządowych wszystkich szczebli, zwłaszcza w odniesieniu do kształtowania polityki zagospodarowania przestrzennego na poziomie lokalnym i regionalnym.

Stworzenie dogodnych warunków dla rozwoju budownictwa spowoduje, że stanie się ono znaczącą siłą napędową rozwoju regionu aktywizując inne dziedziny gospodarki, w tym szczególnie sektor usług.

Ważną dziedziną gospodarki województwa, obecnie wykorzystaną tylko w niewielkim stopniu i mającą znaczne perspektywy rozwoju, będzie **turystyka**. Ze względu na korzystne, a w niektórych powiatach bardzo sprzyjające uwarunkowania przyrodnicze oraz znaczny potencjał walorów kulturowych kujawsko-pomorskie zalicza się do grupy województw o najlepszych perspektywach rozwoju turystyki.

Podkreślić należy, że wraz ze wzrostem poziomu życia ludności, zainteresowanie rekreacją mieszkańców regionu oraz turystów przyjezdnych będzie sukcesywnie rosło, a turystycznej penetracji terenu sprzyjać będzie rosnąca mobilność społeczeń-

stwa. Pełne wykorzystanie walorów województwa dla rozwoju turystyki wymaga podjęcia szeregu działań. W kształtowaniu zagospodarowania i organizacji ruchu turystycznego zostanie zwrócona uwaga na 3 aspekty turystyki: społeczny – wynikający z regeneracji sił, gospodarczy – traktujący turystykę jako dziedzinę gospodarki, źródło zatrudnienia i dochodów ludności oraz ekologiczny – wymuszający taki sposób realizacji poprzednich aspektów, by zachować wysoką jakość środowiska przyrodniczego.

Wśród działań, które będą podjęte dla pełnego wykorzystania potencjału turystycznego województwa, największe znaczenie ma kompleksowe kreowanie produktu turystycznego, a w tym przedłużenie sezonu turystycznego, właściwe wykorzystanie istniejącej bazy oraz przygotowanie nowego produktu turystycznego możliwego do zaoferowania w znaczeniu marketingowym. Poprawa standardu wypoczynku wiązać się będzie z koniecznością przeznaczenia znaczących nakładów, przede wszystkim na poprawę stanu technicznego oraz wyposażenie bazy noclegowej i instytucji towarzyszących, ale także np. na kompleksowe zagospodarowanie szlaków turystycznych oraz organizację informacji i promocji turystyki. Dokonana zostanie waloryzacja istniejącego zagospodarowania turystycznego, szczególnie pozostającego w gestii administracji rządowej i samorządów różnych szczebli oraz selektywna modernizacja tych elementów, które rokują możliwości gospodarczego wykorzystania (np. waloryzacja szlaków turystycznych).

Intensywnymi działaniami z zakresu podnoszenia jakości oferowanych usług będą objęte miejscowości i obszary prezentujące walory turystyczne ze wskazaniem na priorytety działań (znaczące szlaki turystyczne, miejscowości o najwyższej randze). W pierwszym rzędzie dotyczy to obszarów pojeziernych (Bory Tucholskie, Pojezierze Brodnickie, rejon żniński, południowa część

województwa), dolin rzek (Wisły, Brdy, Drwęcy, Wdy), ośrodków turystyki krajoznawczej (w tym przede wszystkim Torunia, Chełmna, Biskupina, Golubia-Dobrzyń, Strzelna, Kruszwicy, Brodnicy i szeregu innych), znaczących zbiorników wodnych (Koronowski, Włocławski, Pakoski), ośrodków uzdrowiskowych (Ciechocinek, Inowrocław, Wieniec Zdrój), pozostałych (nie ujętych wcześniej) znaczących kompleksów leśnych (np. Lasy Gostynińsko-Włocławskie, Puszcza Bydgoska), miejscowości, w których rozwija się agroturystyka.

Czynnikiem warunkującym powodzenie przedsięwzięcia jest przede wszystkim równoprawne traktowanie turystyki jako dziedziny gospodarki oraz przeznaczanie na nią nakładów proporcjonalnych do spodziewanych efektów gospodarowania. Podniesione zostaną kwalifikacje kadr zatrudnionych w turystyce.

Nastąpi eliminacja źródeł negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze i kulturowe, co jest niezbędnym warunkiem rozwoju turystyki i wymagać będzie rozbudowy infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, zmiany technologii ogrzewania oraz postępującej eliminacji zanieczyszczeń przemysłowych. Uporządkowane zostanie zagospodarowanie zabudowy lotniskowej, niejednokrotnie nielegalnej, szczególnie szkodliwej dla zasobów wodnych oraz walorów krajobrazowych.

Dla pełnego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych opracowany zostanie odpowiedni program operacyjny, który pozwoli na włączenie atrakcyjnych obiektów w tematyczne trasy zwiedzania.

Cennym walorem województwa, szczególnie na tle innych obszarów centralnej Polski, są zasoby uzdrowiskowe. Przewiduje się szersze ich wykorzystanie dla turystyki krajoznawczej i pobytowej, niezależnie od realizowanych programów leczniczych.

Rozwój wypoczynku na bazie istniejących gospodarstw (agroturystyka) jest jed-

nym ze sposobów na aktywizację gospodarczą ludności wiejskiej oraz wdrażanie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Należy spodziewać się wzrostu zainteresowania tego typu wypoczynkiem, szczególnie na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo. Czynnikiem warunkującym jest jednak znaczna poprawa standardu wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę służącą organizacji wypoczynku, jak też znaczne podniesienie estetyki miejscowości turystycznych. Całość działań związanych z rozwojem turystyki wiejskiej będzie koordynowana przez ośrodki doradztwa rolniczego, a zainteresowane gospodarstwa będą skupiać się w stowarzyszeniach agroturystycznych. Wzrośnie zaangażowanie samorządów wszystkich szczebli w rozwój infrastruktury, poprawę stanu bezpieczeństwa, oraz promocję dodatkowych walorów sprzyjających rozwojowi agroturystyki.

Działalność turystyczna będzie wspierana przez samorządy wszystkich szczebli, podobnie jak inne rodzaje działalności gospodarczej. Integralnym składnikiem i warunkiem rozwoju turystyki będzie organizacja promocji regionu, służąca pozyskaniu klientów produktu turystycznego pochodzących z innych części kraju oraz z zagranicy, przy jednoczesnym „zatrzymaniu” w regionie możliwie dużej części miejscowych turystów. Działalność promocyjna będzie obejmować wszystkie dostępne formy audiowizualne i medialne, a asortyment ukazujących się wydawnictw promocyjnych będzie możliwie szeroki, dostosowany do zróżnicowanych potrzeb odbiorców.

Działalność turystyczna rozwijana w sposób zgodny z zasadami marketingu i przy jednoczesnej dbałości o ochronę i wzbogacanie wartości naturalnych i kulturowych przynosić będzie wymierne efekty gospodarcze i cywilizacyjne.

Jednym z priorytetów rozwoju województwa jest zagospodarowanie i **gospodarcze wykorzystanie doliny Wisły**. Ob-

szar funkcjonalny doliny Wisły stanowiący 11% powierzchni województwa koncentruje około połowy jego ludności oraz zdecydowaną większość zainwestowania (w tym sieć infrastruktury znaczenia wojewódzkiego i krajowego); wytwarza też dominującą część PKB województwa. Istniejące w dolinie Wisły uwarunkowania wskazują, że jednym z kierunków rozwoju tej części województwa musi być budowa kolejnego stopnia wodnego poniżej zbiornika we Włocławku. Realizacja tej inwestycji przyczyni się do likwidacji bardzo silnych obecnie zagrożeń powodziowych na Nizinie Ciechocińskiej oraz likwidacji zagrożenia wynikającego z niewłaściwej eksploatacji zapory we Włocławku (była planowana jako element zespołu, a nie samodzielny obiekt).

Oprócz likwidacji zagrożeń, realizacja kolejnego stopnia wodnego wiąże się z uzyskaniem korzyści ekonomicznych i gospodarczych. Przy realizacji, a następnie obsłudze inwestycji, aktywizacji gospodarczej ulegną gminy i powiaty nadwisłańskie; lokalnie poprawi się sytuacja na rynku pracy. Dalszy wzrost zatrudnienia i zainwestowania nastąpi wraz z turystycznym zagospodarowaniem zbiorników. Region ma szansę stać się jednym z najważniejszych krajowych centrów sportów wodnych, przejmując część ruchu turystycznego kierowanego dotychczas na pojezierza: Mazurskie i Zachodniopomorskie.

Realizacja tej inwestycji wpłynie także na poprawę stanu jakości wód (poprzez procesy samooczyszczania), a po uzyskaniu wymaganej czystości możliwe będzie jej wykorzystanie do nawodnień terenów rolniczych o dużym deficycie wód opadowych. Ustabilizowanie poziomu wód umożliwi także budowę ujęć powierzchniowych na potrzeby komunalne i przemysłowe.

Spodziewane jest osiągnięcie poprawy funkcjonowania systemów ekologicznych (korytarza ekologicznego) w dolinie rzeki, z częściową renaturalizacją i odtworzeniem

dawnych siedlisk (poprawa bioróżnorodności).

Nie bez znaczenia dla gospodarki województwa jest również możliwość produkcji znacznie tańszej i ekologicznie czystszej energii elektrycznej.

Bardzo duże znaczenie dla poprawy funkcjonowania systemu komunikacyjnego województwa będzie miała dodatkowa przeprawa przez Wisłę (obecnie przepraw drogowych jest 7, z czego 4 w Toruniu i Włocławku), która będzie stanowić rezerwę dla mostu autostradowego.

W przededniu integracji europejskiej szczególnego znaczenia dla gospodarki województwa nabiera **rozwój współpracy międzynarodowej**. Odbywać się ona będzie między innymi poprzez poszerzenie zakresu umów partnerskich zawartych przez administrację poprzednich województw z regionami zagranicznymi oraz na bazie nowo zawieranych porozumień o współpracy. Kontaktom zagranicznym województwa sprzyjać: korzystne - tranzytowe położenie komunikacyjne, znaczący potencjał gospodarczy związany z lokalizacją zakładów o tradycyjnie dużej produkcji eksportowej (w tym na rynki zachodnie), aktywność regionalnych uczelni i placówek naukowych we współpracy międzyuczelnianej oraz bogate dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze sprzyjające napływowi turystów.

Podstawowym celem kontaktów zagranicznych województwa będzie trwałe wpisanie regionu w system społeczno-gospodarczy regionów europejskich, przy założeniu partnerskiej i równoprawnej pozycji Kujaw i Pomorza. Wymagać to będzie między innymi podnoszenia jakości stanu ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego, czemu sprzyjać będzie wykorzystanie funduszy przedakcesyjnych, a po integracji, także wewnętrznych (strukturalnych) funduszy unijnych.

W celu dalszego rozwoju współpracy zagranicznej podjęta zostanie rozbudowa

i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej poprzez nadanie międzynarodowej rangi lotnisku regionalnemu. Obszary wiejskie województwa dostosowane będą do warunków funkcjonowania obowiązujących w Unii Europejskiej, a stałe podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców regionu, ze szczególnym zwróceniem uwagi na naukę języków obcych sprzyjać będzie procesom integracyjnym w ramach zjednoczonej Europy.

W sferze najważniejszych działań, które będą podjęte, jest również zapewnienie uczestnictwa w europejskich organizacjach regionalnych, w tym przede wszystkim

w: Zgromadzeniu Regionów Europy, Kongresie Władz Lokalnych i Regionalnych CLARE, Radzie Gmin i Regionów Europy CEMR oraz stworzenie przedstawicielstwa województwa przy strukturach UE w Brukseli. Podkreślić należy, że w sferze strategicznych interesów województwa leży pogłębianie kontaktów gospodarczych, naukowych, kulturalnych z licznymi państwami (i regionami tych państw) o już obecnie silnych powiązaniach, w tym przede wszystkim: Niemcami, Francją, krajami Beneluxu, krajami skandynawskimi, Włochami, oraz krajami Europy Środkowej i Wschodniej.

PRZEWIDYWANE EFEKTY W ZAKRESIE
INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Komunikacja drogowa

Korzystne położenie województwa kujawsko-pomorskiego w obszarze pomostowym między wschodem i zachodem, a także północą i południem Europy, ukształtowało rozmieszczenie sieci osadniczej i infrastruktury transportową, która ma znaczenie zarówno krajowe, jak i międzynarodowe, a jednocześnie nie spełnia ona wymogów szybko rozwijającej się gospodarki krajowej i europejskiej. Wymaga to restrukturyzacji całego systemu komunikacyjnego i dostosowania go do nowych warunków współpracy gospodarczej w kraju, jak i z krajami Unii Europejskiej. Również rozwój społeczno-gospodarczy województwa kujawsko-pomorskiego uzależniony jest w dużej mierze od transportu, którego funkcjonowanie musi być podporządkowane celom i zasadom polityki rozwoju regionalnego.

Infrastruktura techniczna to drogi, linie kolejowe, porty lotnicze i drogi wodne. Przewiduje się, że do 2010 roku w zakresie komunikacji drogowej na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w znacznej mierze zrealizowane zostaną następujące zadania:

1. budowa drogi ekspresowej S-10: Szczecin – Wałcz – Piła – Bydgoszcz – Toruń – Lipno – Sierpc – Płońsk z obwodnicami miast i wsi, jak i obejściami terenów zurbanizowanych oraz infrastruktury technicznej zgodnie z obowiązującymi przepisami,
2. budowa autostrady A-1: Gdańsk – Toruń – Łódź – Gorzyce z węzłami autostradowymi Warlubie, Nowe Marzy, Grudziądz, Lisewo, Turzno, Lubicz, Czerniewice, Brzeziny, Pikutkowo i Kowal i infrastrukturą techniczną zgodnie z obowiązującymi przepisami,
3. budowa drogi ekspresowej S-52: Gniezno – Strzelno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Lubawa – Ostró-

da z obwodnicami miast i wsi, jak i obejściami terenów zurbanizowanych oraz infrastruktury technicznej zgodnie z obowiązującymi przepisami,

4. budowa drogi ekspresowej S-5; węzeł autostradowy „Nowe Marzy” – Bydgoszcz – Poznań – Wrocław z obwodnicami miast i wsi, jak i obejściami terenów zurbanizowanych oraz infrastruktury technicznej zgodnie z obowiązującymi przepisami,
5. budowa drogi ekspresowej S-16, węzeł autostradowy „Grudziądz” – Łasin – Iława – Ostróda – Olsztyn – Augustów z obwodnicami miast i obejściami terenów zurbanizowanych oraz infrastruktury technicznej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Zrealizowanie tak ważnych tras o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, pozwoli na dogodne połączenie terenów województwa kujawsko-pomorskiego z większymi miastami Polski oraz krajami europejskimi, a tym samym zwiększy dostępność i atrakcyjność inwestycyjną regionu.

Drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe zostaną dostosowane do standardów europejskich poprzez ich modernizację, budowę obwodnic oraz obejść terenów zurbanizowanych i obiektów infrastruktury technicznej.

W zakresie komunikacji kolejowej przewiduje się, że do 2010 roku zmodernizowane zostaną linie kolejowe do prędkości 120-160 km/h w następujących kierunkach:

- a) Gdynia – Bydgoszcz – Inowrocław – Katowice
- b) (Szczecin) – Piła – Bydgoszcz – Toruń – Włocławek – Kutno – (Warszawa/Łódź)
- c) Poznań – Inowrocław – Toruń – Olsztyn – (Skandawa),
 - dla realizacji (Szczecin) – Piła – Bydgoszcz – Toruń – Włocławek – Kutno – (Warszawa) przewiduje się linie InterCity,

- po 2015 roku przewiduje się budowę Centralnej Magistrali Kolejowej (CMK): Porty - Śląsk z węzłem kolejowym w Jabłonowie Pomorskim,
- prowadzona będzie modernizacja linii kolejowych (dobudowa drugiego toru i elektryfikacja) na odcinkach, gdzie wymagało tego będzie przewidywane natężenie ruchu oraz przewozów,
- przewiduje się przejęcie zarządzania ruchem pasażerskim przez samorząd województwa pod warunkiem stworzenia odpowiednich ram prawnych i ekonomicznych.

Komunikacja lotnicza

Przeprowadzona zostanie modernizacja lotniska w Bydgoszczy oraz modernizacja lotnisk w Toruniu, Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu. Istniejące lotniska na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wymagają gruntownej modernizacji zwłaszcza że port lotniczy w Bydgoszczy w programach rządowych widziany jest jako lotnisko regionalne o przewozach krajowych i międzynarodowych. Lotniska we Włocławku, Toruniu i Grudziądzu, ze względu na bliskie położenie w stosunku do autostrady, będą wykorzystane do transportu sanitarnego i biznesowego – rozwijana będzie ich podstawowa funkcja tj. lotnisk szkolenia sportowego i obronnego.

Drogi wodne

Przewiduje się modernizację drogi wodnej Wisła – Odra i przystosowanie tej trasy do przewozu statkami o większej ładowności. Ponieważ transport wodny jest jednym z najtańszych środków transportowych, należy tę sytuację wykorzystać przystosowując rzekę Wisłę do przewozów krajowych, a nawet międzynarodowych, co wiąże się jednak z olbrzymimi kosztami i wymaga

wybudowania całej infrastruktury związanej z transportem wodnym.

Realizacja tych zadań pozwoli na osiągnięcie celów stawianych infrastrukturze komunikacyjnej, a więc:

- bezwzględne zahamowanie procesu dekapitalizacji infrastruktury komunikacyjnej,
- zapewnienie łącznego potencjału przewozowego poprzez rozwój całej infrastruktury komunikacyjnej gwarantującej ilościowe i jakościowe zaspokojenie potrzeb społeczeństwa i gospodarki na usługi transportowe,
- dostosowanie i zróżnicowanie poziomu pracy transportu do wymagań i efektywności pracy w pozostałych gałęziach gospodarki,
- usprawnienie transportu publicznego zarówno między miastami, jak i w samych miastach, ze względu na dużą energochłonność transportu indywidualnego,
- zahamowanie niekorzystnego oddziaływania infrastruktury komunikacyjnej i transportu na środowisko.

Telekomunikacja .

Podstawowym kierunkiem działania będzie stworzenie warunków technicznych umożliwiających niwelowanie różnic w dostępie do sieci telekomunikacyjnej między dużymi ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi, gdyż na terenie województwa są miejscowości całkowicie pozbawione łączności.

W miejscowościach, w których warunki techniczne umożliwiają podłączenie dalszych abonentów przyrost liczby telefonów zależeć będzie wyłącznie od potrzeb społeczności lokalnych.

Kierunkiem rozwoju usług telekomunikacyjnych będzie możliwie szerokie zastosowanie central cyfrowych i budowa sieci telefonicznej opartej o światłowody, umożliwi to korzystanie z dużego wachlarza no-

woczesnych usług telekomunikacyjnych aktualnie oferowanych przez operatorów sieci. Nowoczesne rozwiązania umożliwił początkowany już rozwój sieci ISDN, która w pełni zaspokaja potrzeby użytkowników telefonów i komputerów. (szybkie i bezbłędne przesyłanie danych komputerowych), realizuje połączenia wideotelefoniczne i zapewnia szybki dostęp do Internetu.

W ramach nowoczesnych usług telekomunikacyjnych będzie można korzystać również z Usług Sieci Inteligentnej, Poczty Głosowej, Sieci Polpak-T, POLKOM 400, jak też z Systemu Łączności Satelitarnej VSAT.

W celu zapewnienia szerokiej dostępności do nowoczesnych usług telekomunikacyjnych oraz teleinformatycznych przewidziana będzie dalsza rozbudowa i modernizacja z zastosowaniem techniki cyfrowej.

Podjęte zostaną próby wykorzystania nowoczesnych sieci światłowodowych eksploatowanych przez PKP i energetykę jako sieci międzymiastowych, co wymagać będzie zawarcia odpowiednich umów między użytkownikami a operatorami sieci telekomunikacyjnych. W celu zapewnienia dynamicznego rozwoju systemów informatyczno-komunikacyjnych stworzony zostanie zrównoważony, konkurencyjny rynek urządzeń i usług telekomunikacyjnych.

Wymaga to rozwoju bazy naukowo-technicznej poprzez dalszy rozwój Wydziału Telekomunikacji i Elektrotechniki ATR w Bydgoszczy, rozwój zakładów produkcyjnych i usługowych w dziedzinie telekomunikacji i ukierunkowania rozwoju, również w tej dziedzinie, projektowanego technopolu.

Energetyka

Krajowy System Elektroenergetyczny (KSE), obejmujący sieć najwyższych napięć rozwija się w oparciu o założenia ogólnokrajowe. W oparciu o program krajowy na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego rozbudowany zostanie system elek-

troenergetyczny o napięciu 400 kV tj. stacja o napięciu 400 kV w Węgrowie k. Grudziądz zostanie powiązana z rozbudowaną stacją Bydgoszcz – Zachód, a w dalszej perspektywie (po 2010 r.) z GPZ-tem Poznań-Plewiska. Powiązana zostanie również istniejąca elektroenergetyczna linia 400 kV relacji Płock – Grudziądz z projektowaną w rejonie Włocławka elektrownią gazową. W dalszej kolejności przewiduje się projektowaną elektrownię gazową w rejonie Mogilna, połączyć linią 400 kV relacji Mogilno – Włocławek. O realności przyjętych założeń decydować powinno centralne położenie województwa kujawsko-pomorskiego, które sprawia, że przewidywany rozwój KSE, a dotyczący elektroenergetycznych sieci najwyższych napięć, jak również lokalizacje nowych elektrowni gazowych o znaczeniu krajowym, w znaczącej mierze dotyczą naszego województwa.

Rozwój gospodarczy województwa kujawsko-pomorskiego wymusi wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną w stopniu analogicznym, jak szacuje się dla całego kraju. Dla zabezpieczenia rosnących potrzeb, jak również w celu zagwarantowania dostaw energii elektrycznej odpowiedniej jakości, zgodnej z obowiązującymi normami, konieczny będzie również rozwój sieci elektroenergetycznej 110 kV i wybudowanie stacji transformatorowych 110 kV/15 kV w gminach Bydgoszcz (Czyżkówko), Bądkowo, Ciechocinek, Fabianki, Lisewo, Lipno, Osielsko (3 stacje) i Radziejów.

W celu zabezpieczenia dwukierunkowego stacji WN, co jest gwarancją pewności zasilania odbiorców wybudowane zostaną linie elektroenergetyczne 110 kV do stacji (GPZ): Unisław, Strzelno, Kruszwica, Szubin i Paterek k. Nakła. Uzyskanie do 2010 r. powyższej konfiguracji elektroenergetycznej sieci 110 kV zabezpieczy właściwy rozwój sieci średniego napięcia (15 kV) i niskiego (0,4 kV) napięcia, co będzie sprzyjać rozwojowi gospodarczemu i poprawie standardu życia ludności.

W województwie kujawsko-pomorskim występują znaczne możliwości produkcji energii elektrycznej w oparciu o istniejące źródła ciepła. Szczególnie w większych miastach wprowadzona zostanie gospodarka skojarzona oparta na jednoczesnej produkcji ciepła i energii elektrycznej. Wobec aktualnie niskiego stopnia skojarzenia, inwestycje w tej gałęzi będą dotyczyć modernizacji, która będzie sprzyjać rozwojowi własnych źródeł energii elektrycznej, ochronie środowiska, a także obniżce cen energii cieplnej. Pozwoli to na stworzenie warunków do wykorzystania rezerw w źródłach ciepła.

W oparciu o gazociąg tranzytowy relacji Jamał – Europa Zachodnia istnieje możliwość budowy jednej (dwóch) elektrowni gazowych o mocy w granicach 1500 MW. Wykorzystanie posiadanych możliwości w budowie własnych źródeł energii elektrycznej powinno spowodować, że województwo z odbiorcy energii z KSE może stać się znaczącym zagłębiem energetycznym. Realizacji zamierzeń rozwojowych systemów elektroenergetycznych i własnych źródeł energii elektrycznej sprzyjać będzie tworzenie korzystnego klimatu oraz wspieranie przez samorządy działań zmierzających do wykorzystania istniejących szans. Ze względu na walory przyrodnicze, rolnictwo i ochronę środowiska wszelkie działania zmierzające do rozwoju produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych i czystych ekologicznie będą szeroko inicjowane i propagowane.

Gazownictwo

W ramach systemu ogólnokrajowego zakłada się rozbudowę (po 2000 r.) istniejącego zbiornika magazynowego gazu w Mogilnie o 12 kawern, dzięki czemu uzyska się zbiornik o pojemności 1 mld m³. Realizacja tego zamierzenia uzależniona jest od oceny w skali kraju zapotrzebowania na gaz w latach następnych.

Dzięki zabezpieczeniu importu gazu dla systemu krajowego istnieje możliwość szerokiej rozbudowy sieci gazociągów wysokiego ciśnienia w województwie.

Ponieważ główne gazociągi magistralne są lokalizowane na obszarze województwa, istnieje możliwość budowy i rozbudowy systemu gazociągów wysokiego ciśnienia. Po oddaniu do eksploatacji gazociągu magistralnego D_n 500 mm relacji Włocławek – Wybrzeże, pozostanie możliwość rozwoju systemu gazociągów wojewódzkich. W oparciu o to źródło zbudowany zostanie gazociąg w kierunku Chełmna przez Świecie i dalej w kierunku Mroczy, co umożliwi powiązanie z istniejącym systemem gazociągów zlokalizowanych w zachodniej części województwa. Ponieważ północno-wschodnie tereny województwa są znacznie oddalone od gazociągów magistralnych zatem zbudowany zostanie gazociąg z kierunku Sierpeca, umożliwiający jednocześnie powiązanie z istniejącym gazociągiem magistralnym D_n 400 mm przecinającym obszar województwa z kierunku południe – północ. Taki układ gazociągów wysokiego ciśnienia stworzy możliwość gazyfikacji miast niezgazyfikowanych oraz gmin wiejskich, gdyż wszystkie obszary znajdują się w odległości około 10 km od gazociągów źródłowych, co gwarantuje opłacalność inwestycji.

Stopień realizacji gazyfikacji poszczególnych gmin uzależniony będzie od środków finansowych, gdyż szczególnie na obszarach wiejskich przy dużym rozproszeniu zabudowy mieszkaniowej są to inwestycje bardzo materiałochłonne, a tym samym kapitałochłonne.

Magazynowanie ropy naftowej i jej produktów

Uwarunkowania wynikające z integracji europejskiej stwarzają konieczność budowy zapasów paliw płynnych w wysokości 90 dni bieżącego zużycia (aktualne możliwości to 30 dni).

Zamierzenie to będzie realizowane przez budowę zbiorników i systemu rurociągów. Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego będzie to realizowane przez budowę podziemnego zbiornika ropy naftowej i jej produktów w złożach soli kopalni „Góra” k. Inowrocławia wraz z rurociągiem ropy naftowej odgałęźnym od ropociągu relacji Rosja – Niemcy i rurociągiem produktów naftowych odgałęźnym od rurociągu paliw Płock – Nowa Wieś.

Gospodarka wodno-ściekowa

Do 2010 roku zakłada się uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na obszarze województwa. Będzie to realizowane przez dalszą rozbudowę sieci wodociągowej, aby na terenie miast maksymalnie zbliżyć się do 100% mieszkańców korzystających z wodociągów, natomiast na obszarach wiejskich przez rozbudowę sieci rozdzielczych, a także przyłączy wodociągowych. Taka potrzeba zachodzi w pierwszej kolejności w gminach, gdzie budowa sieci rozdzielczych jest zakończona, a nie jest to równoważne ze 100% podłączeniami odbiorców.

Na obszarach wiejskich o rozproszonej zabudowie, gdzie nie ma ekonomicznego uzasadnienia dla budowy wodociągów zbiorowych, będą sukcesywnie instalowane urządzenia do uzdatniania wody czerpanej z ujęć i wodociągów zagrodowych. Miasta Bydgoszcz i Toruń zasilane z powierzchniowych ujęć wody, poprzez modernizację procesów uzdatniania, winny być zaopatrywane w wodę wysokiej jakości pod względem zdrowotnym. Można to również osiągnąć przez podjęcie działań zmierzających do po-

zyskiwania wody pitnej z ujęć głębinowych zlokalizowanych na obszarze gminy Żławieś Wielka, gdzie zlokalizowane są wystarczające zasoby wód głębinowych, które mogą pokryć zapotrzebowanie mieszkańców Torunia i Inowrocławia.

Oczyszczanie zwiększonych ilości ścieków będzie realizowane przez budowę w pierwszej kolejności oczyszczalni ścieków dla miast: Bydgoszczy, Grudziądza i Ciechocinka oraz wykorzystanie w 100% zdolności oczyszczalni istniejących (aktualnie $60 \div 90\%$). Osiągnięciem będzie pełne wykorzystanie istniejących możliwości punktów zlewnych przeznaczonych do odbioru ścieków z szamb i zbiorników bezodpływowych. Na terenach, gdzie nie ma ekonomicznego uzasadnienia dla budowy kanalizacji zbiorczej, unieszkodliwianie ścieków oparte będzie o indywidualne przyobiektowe systemy, jak oczyszczalnie przyzagrodowe lub zbiorniki bezodpływowe z wywozem do punktów zlewnych.

Gospodarka odpadami stałymi

W miastach realizowane będzie 100% składowanie odpadów na zorganizowanych wysypiskach z jednoczesnym selektywnym gromadzeniem odpadów w miejscu ich powstawania. Na terenach wiejskich poprawa gospodarki odpadami realizowana będzie przez podjęcie działań zmierzających do organizowania wywozu odpadów stałych na grupowe wysypiska zorganizowane (dla kilku gmin) oraz przez wyznaczenie i wybudowanie specjalnych miejsc utylizacji opakowań i nie zużytych środków ochrony roślin.

S

KSZTAŁTOWANIE I OCHRONA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego umożliwi poprawę szeroko rozumianego poziomu jakości życia ludności województwa oraz zapewni bazę dla działalności gospodarczej w warunkach gospodarki wolnorynkowej i przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem oraz racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi będą realizowane poprzez:

- sukcesywną likwidację punktowych źródeł zanieczyszczeń,
- budowę wysokoefektywnych oczyszczalni ścieków (w Bydgoszczy, Grudziądzu, Ciechocinku i większych miastach), gwarantujących wysoki stopień redukcji zanieczyszczeń,
- budowę zagrodowych oczyszczalni ścieków na obszarach o rozproszonej zabudowie,
- budowę systemów transportu ścieków,
- podjęcie działań na rzecz pełnego wykorzystania istniejących oczyszczalni,
- porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz łagodzenie skutków okresowych zalewów powodziowych szczególnie w zlewniach rzek będących źródłem zaopatrzenia w wodę pitną (Brda i Drwęca),
- promowanie oszczędnego zużycia wody,
- realizację przedsięwzięć w zakresie zagospodarowania osadów z oczyszczalni ścieków,
- kontrolę i weryfikację wydanych pozwoleń wodno-prawnych na odprowadzanie ścieków do wód i gruntu,
- ograniczanie spływów powierzchniowych do wód głównie z terenów rolniczych (tereny o dużych spadkach),
- tworzenie trwałych pasów roślinności ochronnej wokół jezior i wzdłuż cieków,

- właściwą korelację wodociągowania wsi oraz zabudowy turystycznej i letniskowej z jednoczesnym realizowaniem ogólnodostępnych systemów oczyszczania ścieków (głównie na obszarach chronionych),
- rekultywację jezior i cieków w szczególności: Gopło, Łasińskie Duże, Rudnickie Wielkie, Kikolskie, Borzymowskie, Chełmica, Żnińskie Duże, Wolickie, Rogowskie,
- ochronę prawną Głównych Zbiorników Wód Podziemnych i obszarów ich zasilania,
- odbudowę, budowę i rozbudowę obiektów małej retencji oraz zakaz realizowania melioracji jednokierunkowych (odwadniających).

Realizacja tych przedsięwzięć powinna pozwolić na: poprawę jakości wód płynących oraz uzyskanie wysokiej jakości wód jezior i wód podziemnych, porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, poprawę funkcjonowania ciągów ekologicznych, powstrzymanie zbyt szybkiego spływu wód ze zlewni, ograniczenie powierzchni terenów podtapianych na obszarach zurbanizowanych oraz rekultywację jezior, która pozwoli na przywrócenie możliwości ich wykorzystania gospodarczego, w tym turystycznego.

Ochrona powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami ze źródeł stacjonarnych i komunikacyjnych będzie realizowana poprzez: eliminację „niskiej emisji” głównie na obszarach miast (w szczególności: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz, Inowrocław) i zwartej zabudowy mieszkaniowej na terenach wiejskich, promowanie proekologicznych źródeł energii, gazyfikację obszarów zurbanizowanych, budowę instalacji i urządzeń do odpylania i odsiarczania gazów odlotowych w zakładach przemysłowych dużych miast, stosowanie opału o wysokich wartościach energetycznych.

W wyniku prowadzonych działań spodziewana jest poprawa stanu czystości powietrza atmosferycznego, co wpłynie na poprawę jakości życia i zdrowotności mieszkańców województwa oraz pozwoli na wdrożenie zasad zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do obszarów o dużej skali zagrożeń ekologicznych.

Ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb będą realizowane poprzez:

- zmianę sposobu użytkowania gruntów położonych w strefach przykrawędziowych, zagrożonych erozją wietrzną i na terenach o znacznych spadkach (trwałe użytki zielone, zadrzewienia i zakrzewienia), zanieczyszczonych ponadnormatywnie (głównie chemicznie),
- wdrażanie proekologicznych metod gospodarki rolnej (głównie na obszarach chronionych),
- stosowanie wapnowania gleb, naturalne nawożenie, rozwój integrowanych metod produkcji rolniczej,
- wprowadzanie zadrzewień śródpolnych i śródłukowych, w tym pasów roślinności wiatrochronnych i przeciwoerozyjnych (na odkrytych terenach pojezierzy),
- rekultywację gruntów rolnych. W wyniku podjętych przedsięwzięć spodziewane jest: zmniejszenie powierzchni gruntów zagrożonych erozją gleb, zwiększenie efektywności produkcji rolnej, a także zwiększenie produkcji zdrowej żywności oraz poprawa jakości fizjonomii krajobrazu obszarów wiejskich.

Ochrona powierzchni ziemi przed odpadami będzie realizowana poprzez: wprowadzanie systemowych rozwiązań utylizacji odpadów (szczególnie na obszarach wiejskich), utylizację odpadów niebezpiecznych, w tym przeterminowanych środków ochrony roślin i ich opakowań, likwidację „dzi-

kich” wysypisk odpadów, likwidację i rekultywację wysypisk wypełnionych i niewłaściwie zlokalizowanych, sukcesywną likwidację mogilników, promowanie selektywnej zbiórki odpadów.

Uporządkowana zostanie gospodarka odpadami, co pozwoli na poprawę stanu sanitarno higienicznego środowiska, likwidację źródeł zagrożeń wód podziemnych, oraz poprawę warunków estetycznych krajobrazu.

Ochrona zasobów złóż kopalin i wód mineralnych przed nadmierną i nieracjonalną eksploatacją będzie realizowana poprzez: poszukiwanie i eksploatację złóż tylko w oparciu o ważne koncesje, egzekwowanie nakładania obowiązku ustalania zasobów wszystkich kopalin występujących w złożu, nakładanie obowiązku przeprowadzenia przez eksploatującego złoża kompleksowych zabiegów rekultywacji terenów poeksploatacyjnych. Nie przewiduje się możliwości podjęcia eksploatacji złóż węgla brunatnego na terenie województwa w rejonie Radziejowa Kujawskiego. Preferencje uzyska eksploatacja zasobów wód mineralnych na potrzeby lecznictwa uzdrowiskowego oraz rozpoznanie zasobów i wykorzystanie gospodarcze wód geotermalnych na obszarze województwa.

Działania podjęte w tym zakresie powinny pozwolić na: wzrost walorów krajobrazu, pełną rekultywację terenów poeksploatacyjnych, wykorzystanie zbiorników wyrobiskowych na potrzeby turystyki i rekreacji, ograniczenie czynników negatywnie wpływających na środowisko, rozwój bazy lecznictwa uzdrowiskowego w oparciu o istniejące, a nie wykorzystane surowce (w tym: Marusza k. Grudziądza, Chomiąża Szlacheczka).

Zwiększanie lesistości obszaru województwa będzie realizowane poprzez:

- maksymalny, możliwy rozwój przestrzenny obszarów leśnych na terenie województwa,

- zalesianie gruntów nie użytkowanych rolniczo i o niskiej przydatności rolniczej,
- zachowanie obecnego stanu zasobów leśnych,
- weryfikację programów zwiększenia lesistości i ich dostosowanie do wymogów przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym,
- dostosowywanie składu gatunkowego drzewostanów do warunków glebowo-siedliskowych,
- ograniczanie lub rezygnację z wyrębów zupełnych w miejscach, gdzie warunki glebowo-siedliskowe pozwalają na uzyskanie wartościowych odnowień naturalnych,
- zwiększanie odporności biologicznej lasów,
- restytucję zniekształconych zbiorowisk leśnych,
- harmonizowanie społecznego i gospodarczego rozwoju regionu z racjonalną ochroną i wykorzystaniem zasobów leśnych,
- kształtowanie siedlisk ekotonowych (biologiczna zabudowa obrzeży lasu i linii podziału powierzchniowego),
- ograniczanie monokultury sosnowej,
- ochronę glebowych powierzchni wzorcowych i drzewostanów nasiennych. Zbliżenie w perspektywie wskaźnika lesistości województwa do średniej krajowej (co najmniej 25% powierzchni województwa) umożliwi zwiększenie możliwości wypoczynku i rekreacji mieszkańców województwa poprzez retencję wód, jakość powietrza atmosferycznego (w szczególności w otoczeniu dużych miast) zwiększy ochronę gleb przed erozją, a także poprawi walory zdrowotne i krajobrazowe środowiska oraz zwiększy odporność lasów na zagrożenia (pożary, gradacja szkodników, huragany).

Poza ochroną poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego zada-

niem strategicznym w województwie będzie **kształtowanie systemu wielkoprzestrzennej ochrony przyrody i krajobrazu.**

W tym celu przewiduje się:

- podejmowanie działań na rzecz zwiększenia sieci rezerwatów przyrody na obszarze województwa,
- opracowywanie dokumentacji dla terenów zasługujących na objęcie ochroną rezerwatową,
- powiększenie powierzchni istniejących rezerwatów przyrody, jeżeli wymagają tego względy ekologiczne,
- egzekwowanie reżimu ochronnego w otoczeniu rezerwatów przyrody,
- powiększenie istniejących parków krajobrazowych (w tym: Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego) w szczególności przez włączenie otulin lub ich części w granice parków,
- utworzenie nowych parków krajobrazowych (w tym: Pałuckiego Parku Krajobrazowego),
- powiększenie sieci obszarów chronionego krajobrazu w celu zachowania ich ciągłości przestrzennej (w szczególności na obszarze pradoliny Notecki oraz w południowo-wschodniej części województwa),
- utworzenie rezerwatu biosfery „Bory Tucholskie”
- powiększenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”,
- współpracę i koordynację działań w zakresie wielkoprzestrzennej ochrony przyrody i krajobrazu z województwami ościennymi,
- prowadzenie działań na rzecz odbudowy korytarzy i ciągów ekologicznych, w tym w szczególności „wewnątrzwojewódzkich” (dolina Browiny, Zgłowiączki, Rypienicy i Mieni).

Ukształtowanie systemu wielkoprzestrzennego ochrony przyrody i krajobrazu pozwoli na wpisanie się województwa w ogólnopolską i europejską sieć ekologiczną (ECONET, NATURA 2000), zwiększenie

bioróżnorodności, wzmocnienie odporności ekosystemów na zagrożenia, zwiększenie atrakcyjności terenów turystycznych i rekreacyjnych na obszarze województwa.

Poprawie funkcjonowania środowiska przyrodniczego służyć będzie również **ochrona obiektów i tworów przyrody** oraz ochrona zagrożonych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Ochrona obiektów i tworów przyrody wymaga indywidualnych form ochrony i będzie realizowana poprzez:

- sukcesywne rozpoznawanie i ewidencjonowanie obiektów cennych przyrodniczo,
- kontrolę stanu zachowania obiektów przyrodniczych podlegających ochronie prawnej,
- tworzenie nowych form ochrony indywidualnej, tj. stanowisk dokumentacyjnych przyrody nieożywionej i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- uznawanie kolejnych obiektów – za pomniki przyrody i użytki ekologiczne,
- opracowanie dokumentacji obiektów zasługujących na objęcie ochroną prawną i ustalenie reżimów ochronnych dotyczących obiektów i ich otoczenia.

W wyniku podjętych działań spodziewane jest uzyskanie następujących efektów: zachowanie najcenniejszych tworów przyrody na obszarze województwa, powiększenie bazy dla działalności naukowej i dydaktycznej oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej województwa.

Ochrona zagrożonych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt będzie realizowana poprzez:

- podejmowanie działań zmierzających w kierunku zachowania wszystkich form życia na poziomie gatunkowym,
- egzekwowanie ochrony rodzinnych gatunków roślin i zwierząt, a w szczególności rzadkich lub zagrożonych wyginięciem,

- podejmowanie stosownych działań zapewniających trwałe zachowanie gatunków flory podlegających ścisłej ochronie i jej stanowisk,
- zapewnienie trwałego zachowania gatunków fauny, jej miejsc rozwoju,
- wprowadzenie na czas określony lub nieokreślony ochrony gatunków roślin i zwierząt występujących na obszarze województwa,
- określenie wysokości odszkodowań za bezprawne pozyskiwanie roślin i zwierząt podlegających ochronie na obszarze województwa,
- wydawanie decyzji administracyjnych w zakresie pozyskiwania roślin i zwierząt chronionych,
- reintrodukcję wybranych gatunków flory i fauny (np. sokół wędrowny) i przeciwdziałanie próbom introdukcji jakichkolwiek gatunków obcych (np. żubr).

Prowadząc te działania zamierza się osiągnąć zwiększenie puli genowej, zachowanie ginących, rzadkich i reliktowych gatunków roślin i zwierząt oraz zwiększenie bazy naukowo-dydaktycznej.

Ochronie przed hałasem służyć będzie budowa obwodnic miast i infrastruktury dla ruchu rowerowego. Ograniczona zostanie emisja hałasu ze źródeł przemysłowych i ciągów komunikacyjnych przez budowę ekranów akustycznych na terenach zurbanizowanych. Zamierza się uzyskać dostosowanie poziomu hałasu do obowiązujących norm, w szczególności na obszarach miast i terenach cennych przyrodniczo oraz uzyskać poprawę stanu higienicznego i aerosanitarnego środowiska, co powinno wpłynąć korzystnie na poprawę zdrowotności mieszkańców województwa.

Przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska przyrodniczego będzie realizowane poprzez:

- stworzenie wojewódzkiego systemu wczesnego wykrywania i ostrzegania

oraz likwidację zagrożeń związanych z promieniowaniem jonizującym i z awariami powodującymi emisję substancji chemicznych,

- pełną kontrolę organizacji ruchu kołowego w zakresie transportu substancji niebezpiecznych,
- wyposażenie jednostek wchodzących w skład systemu ratowniczo-gaśniczego w sprzęt ratownictwa ekologicznego,
- zorganizowanie systemu kontroli i legalizacji transportu materiałów niebezpiecznych,
- opracowanie wojewódzkiego programu ograniczenia skutków klęsk żywiołowych.

Podjęte działania powinny również doprowadzić do: ograniczenia zagrożeń zdrowia i życia ludzi, zapobieżenia skażeniom środowiska, zapewnienia bezpieczeństwa oraz zminimalizowania skutków potencjalnych klęsk żywiołowych.

Dla właściwego prowadzenia polityki w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przewiduje się prowadzenie **prze-strzennego monitoringu środowiska**, realizowanego poprzez:

- stworzenie prawidłowych warunków do ciągłego funkcjonowania systemu badań monitoringowych,
- dostarczanie pełnych danych o aktualnym stanie poszczególnych komponentów środowiska,
- diagnozę jakości i stanu środowiska oraz określanie poziomu zanieczyszczeń,
- przetwarzanie, rozpowszechnianie i publikowanie wyników badań monitoringowych,

- ocenę skuteczności realizowanych na obszarze województwa programów ochrony środowiska oraz systematycznego rozpoznawania negatywnych zjawisk degradacji środowiska.

Prowadzenie monitoringu powinno pozwolić na uzyskanie pełnej informacji o stanie i zagrożeniach środowiska.

Ważnym zadaniem w zakresie ochrony środowiska będzie również **prowadzenie edukacji ekologicznej** realizowanej poprzez:

- stworzenie spójnego organizacyjnie i metodycznie systemu ośrodków edukacji ekologicznej na obszarze województwa,
- tworzenie ośrodków edukacji ekologicznej na poziomie powiatowym i gminnym,
- współpracę ośrodków regionalnych z lokalnymi centrami i stacjami ekologicznymi,
- doskonalenie zawodowe rolników, wykorzystywanie na większą skalę najnowszych zdobyczy nauki i techniki,
- prowadzenie działalności wydawniczej,
- popularyzowanie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki.

Podjęte działania pozwolą na upowszechnienie wiedzy ekologicznej w społeczeństwie, podniesienie poziomu wrażliwości społecznej na sprawy ochrony środowiska, poprawę stanu środowiska, poprawę warunków estetycznych krajobrazu oraz pośrednio na zwiększenie produkcji zdrowej żywności.

6

WIZJA ROZWOJU OŚRODKÓW
STOLECZNYCH WOJEWÓDZTWA:
BYDGOSZCZY I TORUNIA
ORAZ ŚREDNICH MIAST

Jednym z podstawowych warunków podniesienia konkurencyjności województwa kujawsko-pomorskiego, jest stymulowanie rozwoju jego głównych ośrodków miejskich, a zwłaszcza:

- wzmocnienie ich potencjału gospodarczego i intelektualnego, który powinien być następnie wykorzystany jako lokomotywa rozwoju aktywizująca cały obszar województwa,
- poprawa obsługi mieszkańców miast, jak też obszarów otaczających, przede wszystkim w zakresie tzw. usług wyższego rzędu,
- poprawa konkurencyjności miast w rywalizacji z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami miejskimi.

Przyspieszenie tempa rozwoju oraz jakościowa poprawa funkcjonowania powinny na pozwolić na włączenie się ośrodków stołecznych województwa w sieć krajowych, a perspektywicznie europejskich metropolii, przy jednoczesnej wzajemnej integracji w celu wzmocnienia układu komplementarnego. Zadaniem pozostałych dużych miast województwa (Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia) jest przejmowanie z ośrodków stołecznych części funkcji regionalnych i aktywizowanie gospodarcze swoich obszarów funkcjonalnych. Pięć najważniejszych ośrodków województwa zamieszkuje łącznie ponad 898 tys. mieszkańców, którzy stanowią prawie 43% ludności ogółem i prawie 69% ludności miejskiej województwa. Do 2010 roku we wszystkich miastach przewiduje się zgodnie z prognozą demograficzną, nieznaczny, kilku procentowy wzrost liczby mieszkańców.

Jednym ze strategicznych celów rozwoju województwa jest kreowanie konurbacji bydgosko-toruńskiej na rzeczywisty ośrodek metropolitalny, który w skali kraju prezentowałby potencjał porównywalny z innymi najważniejszymi ośrodkami miejskimi i stolicami regionów, a w perspektywie integracji europejskiej stawiałby Bydgoszcz i To-

ruń na partnerskiej pozycji względem siedzib regionów zachodnioeuropejskich

Wizja rozwoju pozostałych dużych miast województwa zakłada, iż staną się one centrami rozwoju, przejmującymi część funkcji stołecznych i generującymi rozwój sąsiednich powiatów zwłaszcza w zakresie szeroko rozumianego otoczenia biznesu, szkolnictwa wyższego oraz specjalistycznej opieki medycznej i usług kulturalnych. Jak wynika z diagnozy stanu województwa, miasta średnie wykazują znaczący niedorozwój instytucji stymulujących rozwój podregionów. W przypadku Włocławka dotyczy to przede wszystkim infrastruktury otoczenia biznesu. Inowrocław i Grudziądz, oprócz tego aspektu, notują słaby rozwój szkolnictwa wyższego. Cechą wspólną tej grupy miast jest także wysoki poziom bezrobocia. Nadmienić należy, iż Włocławek i Inowrocław należą do ważnych krajowych ośrodków wyspecjalizowanego przemysłu.

Zakłada się, że do 2010 roku utrzymana zostanie wysoka ranga Włocławka jako faktycznej stolicy funkcjonalnej południowo-wschodniej części województwa.

Przewiduje się wzrost znaczenia Grudziądz w północnym rejonie województwa w stosunku do jego obecnej pozycji.

Utrzymany zostanie dotychczasowy obszar oddziaływania Inowrocławia, przy sukcesywnym poszerzaniu i doskonaleniu jego funkcji jako ośrodka subregionalnego.

Oznacza to, iż w planowaniu rozwoju infrastruktury tych miast uwzględniony zostanie znacznie większy popyt na dobra i usługi, niż wynikałoby to z liczby ich mieszkańców.

Możliwości pełnienia funkcji regionalnych zależne są pośrednio także od wewnętrznego potencjału rozwojowego, na który składają się między innymi: struktura przestrzenna miast, potencjał demograficzny, zdolność do obsługi mieszkańców i generowania przedsiębiorczości, funkcje pełnione przez poszczególne dzielnice oraz

wzajemne powiązania wewnętrzne. Sprawne pełnienie funkcji regionalnych wymaga uporządkowania struktury wewnętrznej. Wśród najważniejszych problemów endogenicznych miast, stanowiących warunek rozwoju funkcji regionalnych i metropolitalnych, wymienić należy przede wszystkim: rozbudowę i modernizację układów komunikacyjnych, wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza dzielnice centralne, modernizację sieci infrastruktury technicznej, rewitalizację śródmieść, restrukturyzację starych dzielnic przemysłowych oraz zaspokojenie dużych potrzeb w zakresie budownictwa.

Jednym z celów rozwoju województwa jest **integracja przestrzenna i funkcjonalna ośrodków stołecznych**. Wzmacnianie potencjału gospodarczego obydwu miast przyczyni się z jednej strony do znacznego zaktywizowania rozwoju całego województwa, gdyż ośrodki stołeczne należy postrzegać jako silne (bieguny) innowacji, a jednocześnie podnieść poziom konkurencyjności województwa w rywalizacji międzyregionalnej (siła regionów jest oceniana także przez pryzmat potencjału ośrodków stołecznych). Wspieranie rozwoju tych miast (Bydgoszczy i Torunia) wiąże się więc z uzyskaniem podwójnych korzyści dla województwa.

W ciągu najbliższych lat dokona się dalszy wzrost poziomu inwestycji (przede wszystkim o charakterze rezydencjalnym i rzemieślniczo-usługowym) w przestrzeni położonej pomiędzy Bydgoszczą i Toruniem oraz intensyfikacji powiązań i zależności funkcjonalnych. Uruchomiona zostanie duża liczba szybkich połączeń komunikacyjnych, przede wszystkim kolejowych, o specjalnej obniżonej taryfie, co znacznie poprawi mobilność mieszkańców obydwu miast oraz ułatwi korzystanie z oferowanych przez nie różnych dóbr i usług. Połączenia takie obejmą także Włocławek i Inowrocław, a docelowo Grudziądz i pozostałe miasta. W Bydgoszczy w nieodległej przyszłości uruchomiona zostanie bezpośrednia komunikacja

głównego dworca kolejowego z lotniskiem.

Ważnym elementem zagospodarowania przestrzeni dzielącej obydwie miasta są inwestycje o randze krajowej zrealizowane (centrum nadawcze Polskiego Radia) i przewidziane do realizacji w przyszłości. Niezależnie od integracji wynikającej z pełnienia funkcji stołecznych, obydwie miasta posiadają złożone uwarunkowania wewnętrzne, które wpłyną na kierunek ich dalszego rozwoju.

Dla **Bydgoszczy** pierwszorzędne znaczenie, w ramach działań zmierzających do wzmocnienia funkcji metropolii, ma rozwój nauki i kultury. Wzmocnienie potencjału szkolnictwa i nauki będzie realizowane poprzez powołanie uniwersytetu oraz dalszy rozwój licznych instytucji badawczych, w tym działających na rzecz przemysłu i rolnictwa. Funkcja kulturalna będzie rozwijana poprzez organizację nowych i promocję prowadzonych obecnie imprez, bazujących na potencjale Filharmonii Pomorskiej, Opery Nova i Teatru Polskiego. Zlokalizowane w mieście wyspecjalizowane placówki ochrony zdrowia, w tym zwłaszcza Regionalne Centrum Onkologii, będą umacniać swoje regionalne znaczenie w obsłudze mieszkańców. Ze względu na pełnienie przez miasto funkcji nieformalnej stolicy gospodarczej województwa, nastąpi dalszy rozwój instytucji otoczenia biznesu, w tym realizacja regionalnego centrum wystawienniczo-targowego.

Wzmocnienie metropolitarnej roli **Torunia** to przede wszystkim rozszerzanie i rozwijanie funkcji naukowo-kulturalnych oraz podnoszenie znaczenia miasta jako centrum turystyczno-kongresowego z pełniejszym wykorzystaniem i podkreślaniem jego walorów historyczno-zabytkowych. Dalszemu wzmocnieniu i rozbudowie podlegać będzie zaplecze naukowo-dydaktyczne UMK, Wyższej Szkoły Oficerskiej i Wyższej Szkoły Bankowej, a także placówek naukowych PAN i instytutów resortowych.

Rozwój Torunia jako ośrodka centrum życia intelektualno-kulturalnego miejsca spotkań, dyskusji i wymiany poglądów ludzi nauki, kultury i biznesu wymagać będzie, w oparciu o tradycje miasta, kontynuacji i rozszerzenia międzynarodowych imprez, wzbogacenia oferty o nowe propozycje z pełniejszym wykorzystaniem walorów bogatego zaplecza kulturowego (zarówno obiektów historycznych, jak i instytucji kulturalnych). Dla wzmocnienia roli miasta jako nieformalnej kulturalnej stolicy województwa niezbędna będzie rozbudowa bazy hotelowej. Rozwoju wymagają także instytucje obsługi biznesu.

Wykreowanie ośrodka bydgosko-toruńskiego na rzeczywistą krajową metropolię oraz liczący się ośrodek regionalny - partnerski dla stolic regionów zachodnioeuropejskich, wymaga podjęcia szeregu działań rozwijających, wzmacniających lub tylko promujących obecny potencjał i walory tych miast. Miasta te posiadając dość dobrze rozwinięte funkcje finansowe (obsługi biznesu, wystawienniczo-targowej), szeroko rozumiane oświatowe i naukowe (szkolnictwo wyższe, instytuty badawcze, organizacje doradcze), kulturalne, gospodarcze, potencjalnie komunikacyjne i przy wysokiej atrakcyjności dla turystyki krajoznawczej i biznesowej, dla podniesienia ich poziomu nie wymagają zbyt dużych nakładów finansowych. Wymagają natomiast aktywności samorządów (lokalnych i regionalnych) oraz lobbingu w instytucjach centralnych.

Dla podniesienia konkurencyjności konurbacji bydgosko-toruńskiej konieczne są następujące przedsięwzięcia:

1. Rozwój szkolnictwa wyższego, w tym przede wszystkim rozbudowa potencjału uczelni bydgoskich. Oficjalny program rozwoju szkolnictwa (przyjęty przez władze miasta) zakłada powstanie dwóch wyższych uczelni, na bazie obecnie istniejących tj. uniwersytetu i politechniki, przy czym w nie-

odległej przyszłości realne jest powołanie uniwersytetu;

2. Rozwój i promocja instytucji otoczenia biznesu. W tej dziedzinie działania będą miały także charakter promocyjny, bowiem pod względem liczby placówek bankowych miasta te należą do czołówki krajowej, podobnie jak pod względem liczby organizowanych imprez wystawienniczo-targowych. Rozbudowana zostanie baza hotelarska, szczególnie wysokostandardowa. Dla celów promocyjnych organizowane będą cykliczne imprezy spektakularne o dużym zainteresowaniu poza regionem i o dużej ogólnopolskiej promocji medialnej. Utworzone zostanie centrum targowo-wystawiennicze, które pod patronatem władz wojewódzkich, będzie miejscem organizacji międzynarodowych imprez targowych i ustawicznej promocji regionalnej przedsiębiorczości;
3. Stworzenie centrum kongresowego – przedsięwzięcia o nowoczesnej formie architektonicznej, które oprócz oczywistych funkcji użytkowych powinno stać się symbolem nowoczesności województwa. Optymalnym rozwiązaniem jest połączenie centrum kongresowego z centrum targowo-wystawienniczym w ramach jednej jednostki funkcjonalnej. Centrum kongresowe może także stać się również miejscem organizacji dużych imprez sportowych i kulturalnych;
4. Utworzenie w Toruniu Kujawsko-Pomorskiego Centrum Technologii Informatycznych w celu uruchomienia m.in. kształcenia na odległość;
5. Rozwój wyspecjalizowanych funkcji znaczenia krajowego, za które uznać można: wybrane specjalizacje medyczne (na bazie Akademii Medycznej i RCO), badania i doradztwo rolnicze (szczególnie ze względu na bar-

- dzo istotne znaczenie województwa w ogólnokrajowej produkcji rolniczej), stworzenie krajowego centrum organizacji, promocji i badań turystyki (na bazie dziedzictwa kulturowego Torunia), wybrane działalności (imprezy) kulturalne oraz wybrane kierunki kształcenia uniwersyteckiego. W Bydgoszczy i Toruniu powinny powstać parki technologiczne wytwarzające oraz wdrażające nowe rozwiązania technologiczne;
6. Rozwój funkcji komunikacyjnej znaczenia ponadregionalnego, przede wszystkim realizacji autostrady A-1, dróg ekspresowych nr 5 i 10 oraz modernizacji drogi nr 52 wraz z koniecznymi obwodnicami miejscowości. Na bazie istniejącej infrastruktury zwiększona zostanie liczba połączeń lotniczych z ośrodkami regionalnymi poza granicami kraju oraz kolejowe połączenia kwalifikowane typu InterCity i/lub EuroCity;
 7. Wprowadzenie intensywnego (agresywnego) marketingu regionalnego obejmującego: aktywny udział w imprezach wystawienniczo-targowych poza regionem, publikowanie folderów, medialną (prasa, radio, telewizja, Internet) promocję walorów miast i regionu, stwarzanie korzystnego klimatu inwestycyjnego, organizację imprez promocyjnych (imprezy kulturalne, zawody sportowe w popularnych dyscyplinach o znaczeniu międzynarodowym, targi, wystawy, itp.), szersze utożsamianie wizerunku miast z markami znanych towarów w nich wytwarzanych, obalanie mylnego stereotypu;
 8. Aktywne kreowanie przestrzeni inwestycyjnej w miastach poprzez przygotowywanie planów zagospodarowania przestrzennego odpowiadających nowym potrzebom funkcjonalnym;
 9. Ścisła współpraca z ośrodkami regionalnymi oraz regionami Europy Zachodniej, przede wszystkim na płaszczyźnie gospodarczej, naukowej, kulturalnej i sportowej;
 10. Dalszy rozwój regionalnych mediów oraz nadawanie mediom lokalnym zasięgu wojewódzkiego.
- Podjęcie tych działań powinno w roku 2010 pozwolić na osiągnięcie przez ośrodki stołeczne poziomu rozwoju usług wyższego rzędu, który lokowałby Bydgoszcz i Toruń (łącznie) na 6.-7. miejscu wśród krajowych ośrodków regionalnych. Oznacza to, iż Bydgoszcz i Toruń stałyby się jednym z kilku najważniejszych polskich ośrodków społeczno-gospodarczych, zwłaszcza w północnej części kraju, a w ujęciu międzynarodowym – jednym z ważniejszych ośrodków basenu bałtyckiego.
- Koncepcja przyspieszenia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego poprzez rozwój aglomeracji bydgosko-toruńskiej opiera się na założeniach teorii systemów oraz na praktyce obserwowanej w przypadku innych aglomeracji, głównie zachodnio-europejskich, a pod pewnymi względami, także krajowych.
- Podsystemami w systemie społeczno-gospodarczym województwa są powiaty, których stan rozwoju zależy jest zarówno od potencjału całego województwa, jak też innych powiatów. Zgodnie z teorią systemów, zmiana stanu jednego z podsystemów powoduje reakcję w pozostałych. Tym samym podniesienie poziomu rozwoju aglomeracji, rozumianej jako powiaty grodzkie i ziemskie bydgoski i toruński, przyczyni się do rozwoju pozostałych powiatów.
- Śpośród funkcji i zadań pełnionych przez aglomerację i mających wpływ na rozwój pozostałych powiatów wymienić należy przede wszystkim:
1. działalność placówek naukowych i wyższych uczelni,
 2. działalność wyspecjalizowanych placówek medycznych,

3. działalność placówek szeroko rozumianej infrastruktury otoczenia biznesu (m.in. sektor bankowy oraz działalności wystawienniczo-targowe),
4. działalność placówek kulturalnych oraz regionalnej prasy, rozgłośni radiowych i telewizyjnych,
5. funkcję komunikacyjną w relacjach międzyregionalnych i międzynarodowych (lotniska, dalekobieżne połączenia kolejowe, itp.),
6. koncentrację zatrudnienia, sił wytwórczych, kapitału oraz wiodący udział w wytwarzaniu produkcji krajowego brutto,
7. funkcję administracyjną, czyli koncentrację różnego rodzaju administracji i pozarządowych instytucji stymulujących rozwój regionalny.

Najważniejszym uwarunkowaniem mającym wpływ na rozwój pozostałych powiatów jest fakt, iż na obecnym etapie rozwoju województwa, aglomeracja bydgosko-toruńska stanowi lokomotywę dalszego rozwoju, skupiając zdecydowaną większość zainwestowania i kapitału, w tym około 2/3 kapitału zagranicznego. Duży potencjał aglomeracji jako ośrodka metropolitalnego podnosi prestiż województwa w rywalizacji z innymi regionami i stawia siedziby województwa kujawsko-pomorskiego na partnerskiej pozycji względem innych stolic regionów.

Wśród najważniejszych korzyści, jakie uzyskują powiaty wymienić można przede wszystkim:

- ułatwiony dostęp mieszkańców do infrastruktury wyższego rzędu, która nie może być zlokalizowana poza wielkimi miastami (np. duże ośrodki szkolnictwa wyższego, specjalistyczna służba zdrowia, regionalne media, instytucje kultury znaczenia krajowego i międzynarodowego),
- ułatwiony dostęp podmiotów gospodarczych do instytucji otoczenia biznesu (duża różnorodność banków, organizacji i stowarzyszeń gospodarczych, fundacji, agencji oraz instytucji i imprez targowo-wystawienniczych),
- ułatwioną dostępność komunikacyjną (głównie za pośrednictwem lotniska),
- partycypację w dochodach województwa znacznie wyższą niż własny wkład w ich tworzenie (większość zysku województwa wypracowana jest na terenie aglomeracji, korzystnym uwarunkowaniem są tu korzyści skali w inwestowaniu),
- możliwość przyjmowania części funkcji aglomeracji poprzez rozwój stref osadniczych, zbliżonych pod względem funkcjonalnym i strukturalnym do stref podmiejskich dużych miast (zwiększona przedsiębiorczość, wyższe dochody lokalnych budżetów, niższe bezrobocie),
- poprawiająca się sytuacja materialna mieszkańców aglomeracji, jak również rosnąca rola aglomeracji we współpracy międzynarodowej, mogą generować zwiększone zainteresowanie usługami turystycznymi,
- aglomeracja, jako duży rynek (o rosnącym poziomie dochodów mieszkańców) zbytu żywności może generować zwiększone zapotrzebowanie na żywność, co w szczególności zaktywizuje sadownictwo, warzywnictwo, produkcję zwierzęcą, itp.

Poszczególne powiaty odniosą wymierne korzyści z rozwoju aglomeracji (głównie zwiększone tempo rozwoju przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia oraz poprawa dostępności do infrastruktury społecznej wyższego rzędu) w różnym czasie. W najkorzystniejszej sytuacji znajdują się obszary położone w centralnej części województwa, gdyż zgodnie z teorią dyfuzji innowacji, objęte zostaną tym oddziaływaniem najszybciej, a ponadto niewielka odległość od Bydgoszczy i Torunia znacznie ułatwi regu-

larne (nawet codzienne) kontakty mieszkańców. Warto jednak podkreślić, że powiaty, które najszybciej i w największym stopniu odczuwają ekonomiczne i społeczne oddziaływanie aglomeracji, zamieszkane są łącznie przez ponad 1,4 mln osób, a więc około 2/3 ogółu ludności województwa. Należy przypuszczać, że ze względu na peryferyjne położenie, najpóźniej i w najmniejszym wymiarze pozytywne zmiany obejmą powiaty: sępoleński, radziejowski, rypiński i częstochowski.

Przewiduje się, że miasta **Włocławek**, **Grudziądz**, **Inowrocław** osiągną status silnych ośrodków społeczno-gospodarczych, które w zakresie podstawowych sfer życia zapewnią mieszkańcom obszarów funkcjonalnych obsługę porównywalną z obsługą realizowaną przez Bydgoszcz i Toruń. Uzysskanie takich pozycji wymaga realizacji w tych miastach kilkunastu przedsięwzięć. Za najważniejsze należy uznać:

1. Dalszy rozwój szkolnictwa wyższego we Włocławku, zwiększenie liczby kierunków kształcenia oraz liczby studentów, przy ciągłym zwiększaniu kadry naukowo-dydaktycznej. Za uzasadnione uznaje się powołanie we Włocławku państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej. Rozwój szkolnictwa wyższego w Grudziądzu i Inowrocławiu w najbliższych latach odbywać się będzie na bazie ośrodków zamiejscowych uczelni, głównie toruńskich i bydgoskich. Docelowo dążyć się będzie do samodzielnych wyższych szkół zawodowych;
2. Rozwinięcie instytucji otoczenia biznesu skorelowane z wdrażaniem w sąsiadujących powiatach ziemskich programów aktywizacji gospodarczej (np. poprzez tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości), wpływających korzystnie na redukcję bezrobocia;
3. Rozwój specjalistycznej służby zdrowia, który zamierza się osiągnąć przez

modernizację i doposażanie istniejących, dużych szpitali. Na terenie Inowrocławia, w bezpośrednim sąsiedztwie Włocławka (Wieniec Zdrój), a w perspektywie także Grudziądza, rozwinięta i wzmocniona zostanie funkcja uzdrowiskowa;

4. Realizację autostrady A-1, dzięki której Włocławek i Grudziądz włączone zostaną w system modernizowanej sieci komunikacyjnej znaczenia wojewódzkiego, krajowego i międzynarodowego.

Niezależnie od wspólnych kierunków rozwoju wyznaczanych z racji pełnienia funkcji uzupełniających względem ośrodków stołecznych w poszczególnych miastach realizowane będą zadania wynikające z wewnętrznych priorytetów rozwoju i polityki lokalnych samorządów.

Podstawowym celem strategicznym rozwoju **Włocławka** jest i pozostaje nadal utrzymanie i rozwój funkcji ośrodka obsługującego południowo-wschodnią część województwa. Włocławek bowiem jest postrzegany jako stolica Kujaw Białych i Ziemi Dobrzyńskiej. We Włocławku podniesiona zostanie jakość usług świadczonych przez miasto na rzecz obszaru funkcjonalnego, szczególnie w zakresie opieki zdrowotnej, szkolnictwa wyższego na poziomie magisterskim, obsługi biznesowej oraz zaspokojenia podstawowych potrzeb kulturalnych. W celu aktywizacji gospodarczej tworzone będą warunki do inwestowania, co poprawi sytuację na rynku pracy. Władze miasta zakładają pełne wykorzystanie walorów przyrodniczych, a przede wszystkim sąsiadujących z miastem kompleksów leśnych i Zbiornika Włocławskiego dla rozwoju funkcji turystyczno-wypoczynkowej. Podjęcie kompleksowego zagospodarowania Zalewu Włocławskiego ze szczególnym uwzględnieniem jego funkcji turystyczno-rekreacyjnych uznaje się za bardzo ważne zadanie. Uporządkowany zostanie układ

komunikacyjny przez realizację obwodnicy i nowej przeprawy drogowej przez Wisłę. Na bazie istniejącej hydroelektrowni na Wiśle oraz planowanej elektrowni gazowo-parowej Włocławek wzmocni swoje znaczenie w wytwarzaniu energii elektrycznej.

Misją miasta **Grudziądz** jest utrzymanie roli ośrodka obejmującego wpływami obszar północnej części województwa, rozwój funkcji o charakterze regionalnym, prowadzących do podniesienia rangi Grudziądz w hierarchii sieci osadniczej kraju. Również w Grudziądzu poszerzony zostanie zakres i podniesiona jakość usług świadczonych przez miasto, a zwłaszcza w zakresie szkolnictwa wyższego (z wprowadzaniem kierunków nauczania pożądaných na rynku pracy), obsługi biznesu i działalności gospodarczej, opieki zdrowotnej i zaspokajania potrzeb kulturalnych. Nastąpi zdynamizowanie ruchu turystycznego przez rozbudowę bazy gastronomiczno-hotelarskiej i promocję walorów historycznych miasta. Podjęte zostaną działania zmierzające do uruchomienia lecznictwa sanatoryjnego. W wyniku poprawy funkcjonowania układu komunikacyjnego z rozdzieleniem ruchu tranzytowego i lokalnego oraz modernizacji istniejącego układu wraz z budową dru-

giej przeprawy przez Wisłę, jak również koordynacji działań na rzecz rozwoju gospodarczego i poprawy sytuacji na rynku pracy, a także uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej wraz z budową oczyszczalni i modernizacją sieci kanalizacyjnej – wzrośnie standard życia mieszkańców miasta.

W **Inowrocławiu** rozbudowane zostaną funkcje obsługi mieszkańców w zakresie uzupełniającym ośrodki stołeczne województwa, dla obszaru południowo-zachodniego województwa. Rozwinięta zostanie funkcja uzdrowiskowa, przy równoczesnym utrzymaniu rangi znaczącego ośrodka przemysłowego wyspecjalizowanego w skali kraju, przy sukcesywnym wprowadzaniu nowoczesnych technologii i ograniczaniu negatywnego oddziaływania na środowisko. Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw wpłynie na poprawę sytuacji na rynku pracy i poprawę sytuacji materialnej gospodarstw domowych. Duże znaczenie dla Inowrocławia ma planowana modernizacja drogi krajowej nr 52 do Olsztyna i Poznania. W zakresie gospodarki komunalnej nastąpi sukcesywna modernizacja i porządkowanie struktury przestrzennej miasta w celu optymalizacji jego funkcjonowania.

**AKTYWIZACJA
OBSZARÓW WIEJSKICH**

Efektom, jaki zamierza się osiągnąć przez wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich i małych miast, jest wyrównywanie szans między warunkami pracy i życia ludności wsi i miast.

Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim traktowane jest jako jedna z możliwych form działalności gospodarczej i źródło utrzymania jedynie dla części ludności wiejskiej. Kluczem natomiast do aktywizacji ekonomicznej obszarów wiejskich jest ich wielofunkcyjny rozwój, prowadzący do przeobrażenia struktury społeczno-zawodowej mieszkańców i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem.

Zdecydowanie większe szanse na perspektywiczny, przyspieszony rozwój różnorodnych form zatrudnienia i źródeł utrzymania oraz związanych z tym dochodów ludności wsi mają przede wszystkim te gminy i obszary, w których wielofunkcyjny rozwój rozpoczął się kilka lub kilkanaście lat temu i trwa. Są to gminy o najwyższym i wysokim stopniu wielofunkcyjnego rozwoju położone w sąsiedztwie miast Bydgoszczy, Torunia, a także w Borach Tucholskich oraz pojedyncze na Pałukach i Kujawach. W kategorii gmin o niskim stopniu rozwoju wielofunkcyjnego dominują gminy rolnicze, zarówno o przewadze gospodarstw indywidualnych, jak i o dużym udziale gospodarstw wielkoobszarowych. Występują one najczęściej we wschodniej części województwa, zajmują też pas wzdłuż zachodniej granicy.

Aktywizacja obszarów wiejskich odbywać się będzie głównie przez:

- aktywizację małych miast i ośrodków wiejskich,
- tworzenie warunków rozwoju lokalnej gospodarki,
- tworzenie warunków rozwoju gospodarki leśnej,
- zwiększenie zatrudnienia w infrastrukturze wsi,
- aktywizację obszarów prawnie chronionych,

- zagospodarowanie miejscowych surowców naturalnych.

Aktywizacja małych miast i ośrodków wiejskich polegać będzie m.in. na kreowaniu centrów rozwoju gospodarczego (wielofunkcyjnego), co winno nastąpić w wykształconych ośrodkach ponadlokalnych powiatowych oraz kształtujących się ośrodkach lokalnych miejskich i wiejskich.

Do 2010 roku **w miastach powiatowych** stworzy się szanse łatwego dostępu przedsiębiorców do terenów atrakcyjnych inwestycyjnie, wyposażonych w infrastrukturę techniczną terenów przygotowanych pod względem formalno prawnym. Promowane będą ośrodki posiadające tereny przygotowane do inwestowania ze względu na ich walory położenia, dostępność komunikacyjną, wyposażenie w infrastrukturę społeczną, kwalifikowane zasoby siły roboczej i inne, co sprzyjać będzie przyciąganiu inwestorów krajowych i zagranicznych.

Aktywizacja ekonomiczna ludności obszarów wiejskich dotyczyć będzie dwóch zasadniczych grup tj.: grupy składającej się z części rodzin mało- i średniorolnych, które, aby powiększyć swój dochód obok produkcji rolniczej muszą podjąć inną działalność, w pierwszej kolejności w otoczeniu rolnictwa, i grupy drugiej obejmującej ludność pozarolniczą.

Przewiduje się, że największe możliwości wzrostu ilościowego miejsc pracy w sferze produkcyjnej, usługowej i rynkowej rolnictwa, czyli w tzw. otoczeniu rolnictwa (np. w agrobiznesie), przypadają będą na obszary wysoko produktywnej i towarowej produkcji rolniczej, z przewagą dużych gospodarstw rodzinnych, farmerskich i grup producenckich, wysoko wyspecjalizowanych oraz nastawionych na produkcję wysokiej jakości surowców i półproduktów, zdrowej żywności oraz rolniczych produktów przetwórczych.

Wprowadzone zostaną **dolesienia** na terenach niskiej jakości gleb i obszarach

deficytu wody, co będzie mieć nie tylko znaczenie przyrodnicze, ale także gospodarcze i społeczne (zmniejszanie bezrobocia). Na obszarach istniejących lasów działalność związana z uprawą, jak i przetwórstwem produktów leśnych będzie bazować na tradycyjnych metodach pracy przy wsparciu nowoczesnej technologii.

Wyposażenie w **urządzenia infrastruktury** warunkuje rozwój gospodarczy i wpływa na atrakcyjność gospodarczą obszarów wiejskich. Niski poziom infrastruktury w niektórych częściach województwa nie sprzyja wielofunkcyjnemu rozwojowi terenów wiejskich. Rozbudowa dróg i autostrad, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gazyfikacji itp. mogą znacząco przyczynić się do zatrudnienia ludności wiejskiej przy tych pracach.

Aby procesy przekształceń rozwojowych na wsi były szybsze, konieczne są dalsze inwestycje w sferze urządzeń usługowych - infrastrukturalnych (wodociągi, kanalizacja, energetyka), socjalnych (świetlice, domy kultury, biblioteki, itp.) oraz użyteczności publicznej np. urzędy pocztowe oraz sklepy codzienne, miejsca pracy w samej wsi lub w zasięgu dogodnych dojazdów. Konieczna jest weryfikacja sieci szkół podstawowych i gimnazjów, wynikająca z wprowadzanej reformy oświaty. Sieć szkół musi uwzględniać rzeczywiste potrzeby, a decyzje w tym zakresie wymagają społecznej akceptacji. Podjęte zostaną działania dla podniesienia poziomu opieki zdrowotnej i dostępności usług medycznych dla mieszkańców wsi.

Jakościowe zróżnicowanie kategorii obszarów jest odbiciem wyznaczonych celów ochronnych oraz przypisanych im różnych funkcji. Wzrost zatrudnienia w obszarach rolniczych, które podejmowały działalność związaną z ochroną krajobrazu rolniczego, rolniczo-leśnego i wiejskiego wiąże się z przeznaczeniem części słabych gruntów rolnych na zwiększenie obszarów eko-

logicznych. Na obszarach prawnie chronionych posiadających korzystne warunki agroklimatyczne, fizjograficzne (widokowe, krajobrazowe), rekreacyjno-turystyczne, z zespołami parkowo-pałacowymi i innymi obiektami kulturowymi, istnieją duże szanse na istotny wzrost nowych miejsc pracy, dla ludności wiejskiej.

Na obszarach nie objętych ochroną ścisłą rozwijane będzie **rolnictwo o charakterze prośrodowiskowym**, a więc takie formy produkcji rolniczej, które nie będą ingerować w sposób drastyczny w środowisko, czyli rolnictwo ekologiczne, w mniejszym zakresie zintegrowane oraz uprawy specjalne np. zioła, hodowla pszczół, drobne przetwórstwo żywności o wysokiej jakości.

W związku z tym rozwijać się będzie:

- szeroko pojęta obsługa turystów odwiedzających obszary chronione, a w tym zakwaterowanie, handel spożywczy i pamiątkarski, przewodnicy itp.
- agroturystyka, która obok typowego wypoczynku, zawiera w sobie możliwości poznania przez mieszkańców miast specyfiki życia i pracy na wsi.
- specjalna działalność usługowa w zakresie przyrodolecznictwa „zielonych szkół”, agroturystyki, turystyki specjalistycznej.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich wymaga budowy odpowiedniego zaplecza **instytucji organizacji rynku rolnego**, a w tym: tworzenia warunków do powstawania grup producenckich, rynków hurtowych, giełd towarowych, spółdzielczości wiejskiej, systemu informacji rynkowej, inspirowania oraz wspierania procesów integracyjnych.

Grupy producenckie zwiększą efektywność systemu dystrybucji artykułów rolnych oraz umożliwią wyższy poziom jakości i konkurencji produkcji.

Rozbudowane zostaną rynki hurtowe, czyli instytucje posiadające osobowość

prawną, koncentrujące handel artykułami rolnymi w układzie przestrzennym i czasowym oraz giełdy towarowe.

Przewiduje się utworzenie co najmniej **jednej giełdy towarowej** o charakterze regionalnym oraz w zależności od potrzeb i kierunku produkcji tworzenie giełd ponadlokalnych, w tym wyspecjalizowanych. Podobnie jak giełdy towarowe jednocześnie rozwijając się będą rynki hurtowe różnej rangi (regionalne, ponadlokalne). Niektóre istniejące targowiska hurtowe przekształcą się w rynki hurtowe i stworzą nowy kanał dystrybucyjny dla rolników. Uzupełniającą formą grup producenckich są i będą spółdzielnie rolnicze o wąskim zakresie specjalizacji ukierunkowanej na rozwój ogrodnictwa, zaopatrzenia i zbytu, mleczarstwa, usług maszynowych, chowu zwierząt, przetwórstwa rolno-spożywczego, agroturystyki. Spółdzielnie rolnicze będą miały nadal lokalny zasięg.

Rozwinięty zostanie **system kontraktacji**, który ma za zadanie wyeliminowanie negatywnych skutków doraźnej współpracy z producentami rolnymi oraz stabilizację sytuacji popytowo-podażowej i zmniejszanie wahań cenowych.

Dla zapewnienia racjonalnego podejmowania decyzji przez uczestników rynku stworzony zostanie system **informacji rynkowej**. System określający zasady wymiany informacji lokalnej, regionalnej, krajowej dostarczać będzie wartościowych jakościowo informacji, pozwalających na właściwą interpretację danych oraz wiarygodnych informacji jako podstawy dla podejmowania decyzji rynkowych. Wzrost efektywności gospodarowania i uzyskanie zysków dla wszystkich członków zrzeszonych w instytucjach i organizacjach rynku rolnego wiąże się z procesami integracyjnymi.

Inspirowanie procesów integracyjnych będzie się odbywać zarówno w obrębie rolnictwa (integracja pozioma), jak i w obrębie agrobiznesu (integracja pionowa). Trwa-

ły, zrównoważony wielofunkcyjny rozwój możliwy będzie tylko w zintegrowanych układach.

Działaniem strategicznym będzie **rozwój przemysłu rolno-spożywczego**. Pomimo korzystnych uwarunkowań surowcowych i społeczno-gospodarczych przetwórstwo rolno-spożywcze nie jest wystarczająco rozwinięte zarówno pod względem struktury branżowej i wielkości oraz nowoczesnych technologii. Największe szanse na rozwój perspektywny i konkurencyjność produkcji mają zakłady „dobrze” sprywatyzowane, o niskim stopniu zużycia technicznego i moralnego maszyn i urządzeń.

Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego zamierza się osiągnąć poprzez integrację produkcji rolnej z przetwórstwem, wspieranie prywatyzacji zakładów, przyciąganie kapitału zewnętrznego, wykształcenie infrastruktury ekonomicznej, promocję dla uzyskania rynków technologicznych. Zakłada się, że do 2006 roku nastąpi dostosowanie warunków higieniczno-sanitarnych zakładów przetwórczych do standardów wymaganych w UE. Konieczna będzie koncentracja produkcji – szczególnie w przetwórstwie mięsa i mleka.

Stan kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich stanowi jedną z ważniejszych barier przewyższania bezrobocia i żywienia gospodarczego obszarów wiejskich. Niedostateczny poziom wykształcenia nie pozwala na szersze rozwinięcie gospodarczej działalności pozarolniczej, która mogłaby stanowić alternatywę dla pracy w rolnictwie.

Podniesienie **poziomu wykształcenia mieszkańców** zamierza się osiągnąć przez:

- restrukturyzację kierunków nauczania w szkołach średnich oraz rozwój szkół pomaturalnych,
- rozwój szkolnictwa wyższego,
- rozwój kształcenia ustawicznego,
- wyróżnianie szans dostępu młodzieży wiejskiej do szkół ponadgimnazjalnych. Przy obecnym poziomie wy-

kształcenia i kwalifikacji mieszkańców na obszarach wiejskich szczególną rolę odgrywać będzie kształcenie ustawiczne, w zakresie którego przewiduje się:

- podnoszenie poziomu wykształcenia ogólnego i zawodowego mieszkańców wsi oraz możliwości zdobywania kwalifikacji zawodowych,
- rozwijanie sieci centrów kształcenia ustawicznego z wykorzystaniem bazy szkół oraz bibliotek publicznych zlokalizowanych na terenach wiejskich, w tym rolniczych,
- poszerzenie profili kształcenia w szkołach rolniczych o kierunki zawodowe niezbędne dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich,
- wykorzystanie i zagospodarowanie zwalnianej w wyniku racjonalizacji i modyfikacji sieci bazy wiejskich szkół podstawowych jako ośrodków orientacji zawodowej i wspierania rodzin wiejskich (informacja, poradnictwo),
- rozwijanie sieci gminnych ośrodków szkoleniowych (blisko miejsca zamieszkania),
- zintegrowanie systemu doradztwa rolniczego dla mieszkańców wsi z systemem edukacji ustawicznej,
- objęcie przez urzędy pracy szkoleniami większej liczby bezrobotnej młodzieży,
- rozwój edukacji na odległość z wykorzystaniem Internetu,
- włączenie organizacji pozarządowych (fundacji, stowarzyszeń) w działalność szkoleniową na terenach wiejskich m.in. poprzez zlecanie zadań edukacyjnych i przekazywanie środków na te zadania w pełnych transzach (bez zaliczek).

Dla wyrównania szans dostępu młodzieży wiejskiej do szkół ponadgimnazjalnych przewiduje się:

- stworzenie młodzieży wiejskiej możliwości do swobodnego wyboru kie-

runku kształcenia przy założeniu, że koszty nauki oraz dostęp do szkół będzie porównywalny z notowanym w miastach,

- podniesienie poziomu wykształcenia młodzieży wiejskiej poprzez upowszechnienie wykształcenia średniego, a tym samym stworzenie możliwości dalszego kształcenia,
- zorganizowanie internetowej edukacji na odległość z wykorzystaniem istniejącej bazy bibliotek publicznych,
- restrukturyzację rynku pracy w rolnictwie poprzez stymulowanie odpływu młodzieży do zajęć pozarolniczych,
- kreowanie kierunków nauczania i wykształcenia pożądanego dla rozwoju lokalnego,
- wyznaczenie sieci miast, w których rozwijać się będzie szkolnictwo ponadgimnazjalne, szczególnie w kierunkach uznanych za pożądane dla rozwoju lokalnego oraz stworzenie możliwości szerokiej oferty kształcenia w tych miastach,
- stworzenie szerszych możliwości zakwaterowania młodzieży, szczególnie uczącej się w szkołach specjalistycznych, „rzadkich” na terenie województwa,

Obszary wiejskie to aktualnie w dużej swej części obszary monofunkcyjne produkcji rolniczej. Stan rozwoju przedsiębiorczości rozumianej jako sposób myślenia racjonalnego i działania dla osiągnięcia wymiernego celu, którym w warunkach rynkowych jest zysk, jest zróżnicowany. Warunkiem wzrostu przedsiębiorczości jest podniesienie aktywności ludności wiejskiej dla tworzenia pozarolniczych miejsc pracy, co zamierza się osiągnąć przez: tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości, poprawę warunków do inwestowania oraz podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji ludności wiejskiej.

Poprawione zostaną warunki do inwestowania dla inwestorów rodzimych oraz dla

przyciągnięcia inwestorów z zewnątrz poprzez:

- opracowanie koncepcji wspierania przedsiębiorczości na różnych poziomach samorządności,
- wspieranie w ramach kompetencji samorządów rozwoju infrastruktury technicznej, społecznej i instytucji otoczenia biznesu,
- tworzenie lub inspirowanie rozwiązań prawnych ułatwiających inwestowanie,
- promocję regionu,
- tworzenie bazy danych o województwie dla przedsiębiorców.

Wzrost przedsiębiorczości i aktywności społecznej powinien wpłynąć również na podniesienie efektywności produkcji gospodarstw rolnych. Do 2010 roku zamierza się:

- zmniejszyć zatrudnienie w rolnictwie,
- zwiększyć przeciętny obszar gospodarstwa rolnego,
- zmniejszyć liczbę gospodarstw rolnych,
- podnieść kwalifikacje osób zatrudnionych w rolnictwie,
- poprawić jakość produkcji rolniczej,
- obniżyć koszty produkcji żywności.

Zasoby siły roboczej na obszarach wiejskich są zbyt wysokie, choć współczynnik aktywności zawodowej w układzie przestrzennym wykazuje duże zróżnicowanie. W okresie realizacji przyjętych celów strukturalnych zamierza się uzyskać postęp w przekształceniu struktury obszarowej indywidualnych gospodarstw rolnych poprzez preferowanie:

- zakupu ziemi z zasobów Skarbu Państwa (AWRSP),
- wykupu gruntów dzierżawionych,
- przekazywania, wykupu ziemi od rolników indywidualnych, a szczególnie w wieku emerytalnym na powiększenie istniejących gospodarstw rolnych głównie w obszarach o dominacji gospodarstw indywidualnych,

- przejmowania, wykupu gruntów przez rolników młodych i wykształconych, podatnych na wprowadzanie nowych odmian, technologii,
- podejmowania ryzyka zmiany profilu produkcji i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy.

Przekształceniom struktur obszarowych sprzyjać będzie wspieranie tworzenia nowych pozarolniczych miejsc pracy poprzez rozwój doradztwa specjalistycznego, a w tym: ekonomiczno-finansowego i marketingowego, szkolenia i preferencyjne kredyty.

Produkcja rolnicza gospodarstw rolnych to głównie surowiec rolniczy nieprzetworzony o jakości zróżnicowanej. Działania na rzecz poprawy jakości surowców rolniczych oraz finalnych produktów żywnościowych i dostosowania do parametrów wymaganych w krajach UE będą obejmować:

- postęp biologiczny tj. wprowadzanie do produkcji nowych gatunków roślin uprawnych, preferowanie hodowli roślin i materiału siewnego, wprowadzanie nowych ras zwierząt,
- monitoring jakości gleb i surowców rolniczych,
- wprowadzenie nowoczesnych technologii i technik rolniczych w uprawie roślin i hodowli zwierząt,
- koncentrację produkcji rolniczej, wdrażanie programów modernizacji gospodarstw,
- podnoszenie standardów higienicznych i weterynaryjnych w produkcji rolnej z uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska,
- doskonalenie wiedzy zawodowej rolników,
- doskonalenie systemu rolniczych rynków zbytu,
- produkcję „zdrowej żywności” (metody biologiczne, integrowane) szczególnie w obszarach chronionych.

Aktualnie produkty zagraniczne z powodzeniem konkurują cenowo na rynku polskim. Działaniem strategicznym jest konieczność obniżenia kosztów produkcji, na które wpływa wykorzystanie posiadanego kapitału oraz nakłady inwestycyjne i materiałowe. Dla poprawy racjonalności wykorzystania kapitału prowadzone będą szkolenia oraz tworzone grupy dla wspólnego wykorzystania maszyn rolniczych.

Problemem wymagającym podjęcia działań jest również tzw. szachownica pól oraz grunty rolne o niedoborach wody dla potrzeb roślin uprawnych w okresie wegetacji, która limituje rozwój produkcji rolnej.

Zamierza się racjonalizować wykorzystanie gruntów rolniczych i poprawić ich jakość poprzez:

- budowę zbiorników retencyjnych, które na części terenów mogą być czynnikiem decydującym o produkcji rolnej,

- zmniejszenie zasobów użytków rolnych, aktualnie odłogowanych, o niskiej jakości tzw. „grunty marginalne”,
- wprowadzenie systematycznych prac scaleniowych na obszarach z szachownicą gruntów,
- trwałe zagospodarowanie gruntów rolnych będących w zarządzie AW RSP, w tym aktualnie dzierżawionych oraz zachęcanie do inwestowania.

Podjęcie szerokiego zakresu działań na rzecz wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i małych miast powinno przyczynić się do znaczącego zmniejszenia różnic w poziomie życia pomiędzy mieszkańcami miast i wsi oraz w zasadniczy sposób wpłynąć na podniesienie konkurencyjności województwa kujawsko-pomorskiego.

Problematyka rolnictwa i terenów wiejskich kompleksowo opracowana jest w oddzielnym dokumencie pod nazwą „Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa”.

STRATEGICZNE SFERY DZIAŁAŃ

Dla zrealizowania przedsięwzięć określonych w wizji rozwoju dokonano ich pogrupowania w strategii na sfery działań, którym przypisano odpowiadające im cele operacyjne.

Środowisko przyrodnicze	Edukacja i rozwój zasobów ludzkich	Przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy	Turystyka	Infrastruktura techniczna	Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
CELE OPERACYJNE					
- Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych - Ochrona powietrza atmosferycznego i poprawa klimatu akustycznego - Ochrona powierzchni ziemi - Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i ochrona walorów krajobrazowych - Edukacja ekologiczna - Monitoring środowiska - Przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska	- Podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców regionu - Poprawa stanu zdrowotności mieszkańców - Wzmocnienie pozycji kulturalnej regionu w skali kraju i międzynarodowej - Ograniczenie sfery ubóstwa - Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w regionie	- Bydgoszcz i Toruń metropolitalnymi w skali kraju (europole) - Wzmocnienie sektora MŚP w strukturze gospodarki regionu - Rozwój współpracy międzynarodowej	- Promocja turystyczna - Poszerzenie oferty turystycznej - Podniesienie standardu obsługi ruchu turystycznego	- Realizacja tras szybkiego ruchu powiązanych z europejską siecią drogową i kolejową - Modernizacja dróg i kolei o znaczeniu krajowym, wojewódzkim i powiatowym - Rozwój komunikacji lotniczej - Modernizacja i rozwój sieci telekomunikacyjnych - Modernizacja systemów energetycznych - Rozwój systemów wodno-kanalizacyjnych - Poprawa gospodarki odpadami	- Tworzenie warunków do różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich - Rozwój i modernizacja gospodarstw rolnych towarowych i zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego. - Budowa i rozwój nowoczesnego rynku rolnego

Strategiczne sfery działań	Cele operacyjne	Przedsięwzięcia	Zamierzone efekty
Środowisko przyrodnicze	Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	1. maksymalne ograniczenie zrzutu ścieków nieoczyszczonych, 2. ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł obszarowych, 3. budowa oczyszczalni przyzgodowych na terenach o rozproszonej zabudowie, 4. ochrona czystości wód jezior oraz ich rekultywacja, 5. zapewnienie odpowiedniej jakości wody pitnej, 6. budowa i rozbudowa obiektów małej retencji wód, 7. ochrona Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP), w szczególności na terenach nie posiadających izolacji warstwy wodnej.	1. ochrona zasobów wodnych, poprawa jakości wód płynących (w tym Wisły i Noteci) oraz co najmniej utrzymanie jakości wód jezior, 2. zachowanie jakości wód podziemnych i zabezpieczenie ich zasobów dla potrzeb przyszłych pokoleń, 3. zabezpieczenie odpowiedniej ilości i jakości wody pitnej dla mieszkańców Bydgoszczy i Torunia, 4. sukcesywna likwidacja źródeł emisji ścieków nieoczyszczonych, 5. zmniejszenie ilości ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód, 6. powstrzymanie zbyt szybkiego spływu wód ze zlewni (w tym Noteci, Brdy i Drwęcy), 7. ograniczenie zanieczyszczeń obszarowych i ochrona przed powodzią, 8. przywrócenie możliwości użytkowania turystycznego zdegradowanych jezior (w szczególności: Żnińskie, Łasińskie, Rogowskie, Rudnickie).
	Ochrona powietrza atmosferycznego i poprawa klimatu akustycznego	1. zastępowanie tradycyjnych źródeł energii źródłami czystymi ekologicznie (gaz, olej opałowy, woda płynąca, wiatr), 2. ograniczenie emisji do atmosfery pyłów i szkodliwych gazów przemysłowych, 3. kształtowanie klimatu akustycznego poprzez eliminację źródeł hałasu.	1. poprawa stanu czystości powietrza atmosferycznego w tym na obszarach miast: Bydgoszcz, Toruń Włocławek, Grudziądz i Inowrocław, 2. ograniczenie „niskiej” emisji zanieczyszczeń przemysłowych oraz kształtowanie klimatu akustycznego, co przyczyni się do poprawy jakości życia i zdrowotności mieszkańców województwa.

Ochrona powierzchni ziemi	1. wspieranie technologii mało- i bezodpadowych, wdrażanie technologii utylizacji i unieszkodliwiania odpadów, 2. rekultywacja i zagospodarowanie gruntów zdegradowanych, 3. sukcesywna likwidacja punktów składowania substancji niebezpiecznych, 4. zapobieganie procesom degradacji gleb, w szczególności erozji wietrznej i erozji na stokach.	1. zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów, uporządkowanie gospodarki odpadami, 2. likwidacja mogilników i „dzikich” wysypisk śmieci, co przyczyni się do poprawy stanu sanitarnohigienicznego środowiska i likwidacji zagrożeń wód podziemnych oraz pozwoli na przeciwdziałanie degradacji gleb i rekultywację terenów zdegradowanych.
Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i ochrona walorów krajobrazowych	1. kształtowanie wielkoprzestrzennego systemu ochrony przyrody i krajobrazu poprzez zachowanie istniejących i wprowadzenie nowych form ochrony, 2. realizacja koncepcji sieci ekologicznej „Natura 2000”, 3. ochrona i kształtowanie bioróżnorodności, 4. zwiększenie lesistości województwa poprzez zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo.	1. wykształcenie ciągłego przestrzennego systemu obszarów chronionych zajmującego co najmniej 35% powierzchni województwa, 2. włączenie obszaru województwa do europejskiej sieci ekologicznej, 3. zapewnienie ochrony prawnej wszystkich terenów i obiektów zasługujących na ochronę oraz zwiększenie lesistości obszaru województwa do 25%, 4. zachowanie osobliwości przyrodniczych.
Edukacja ekologiczna	1. stworzenie spójnego systemu kształcenia na różnych poziomach edukacyjnych, 2. popularyzacja i propagowanie działań w zakresie ochrony środowiska i edukacji ekologicznej.	1. poprawa świadomości i kształtowanie postaw proekologicznych w społeczeństwie, co pozwoli na poprawę stanu środowiska oraz na przyczyni się do stworzenia nowych miejsc pracy.
Monitoring środowiska	1. prowadzenie ciągłych badań i kontroli stanu środowiska, 2. utworzenie wojewódzkiego systemu monitoringu środowiska.	1. pełna identyfikacja zagrożeń ekologicznych, możliwości szybkiej likwidacji tych zagrożeń i ich skutków oraz informowania społeczeństwa o stanie i zagrożeniach środowiska.
Przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska	1. zapobieganie i zwalczanie skutków nadzwyczajnych zagrożeń środowiska poprzez rozbudowę systemu ratownictwa ekologicznego, 2. organizacja przewożu substancji i ładunków niebezpiecznych.	1. ograniczanie do minimum możliwości wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, 2. szybka likwidacja skutków i stopniowa eliminacja źródeł tych zagrożeń, co przyczyni się do zapobiegania zagrożeniom zdrowia i życia ludzi.

Edukacja i rozwój zasobów ludzkich	Podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców regionu	1. poprawa dostępności kształcenia na poziomie wyższym w uczelniach województwa, 2. utworzenie wyższych szkół zawodowych w niektórych miastach regionu (Włocławek, Grudziądz, Brodnica, Tuchola), 3. poprawa dostępności ośrodków kształcenia ponadpodstawowego dla młodzieży zamieszkujących tereny wiejskie, 4. upowszechnienie edukacji w zakresie informatyki i znajomości języków obcych na wszystkich poziomach kształcenia, 5. organizowanie różnych form kształcenia ustawicznego dorosłych mieszkańców regionu z punktu widzenia rynku pracy.	1. poprawa mobilności zawodowej mieszkańców regionu, 2. dopasowanie do standardów społeczeństwa informatycznego, 3. wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży obszarów wiejskich, 4. objęcie nauką informatyki uczniów wszystkich typów szkół, 5. kierunki kształcenia będą zgodne z potrzebami lokalnego rynku pracy, 6. funkcjonować będzie uniwersytet i politechnika w Bydgoszczy, 7. powołanie filii państwowych szkół wyższych w ośrodkach miejskich województwa Włocławka i Grudziądza.
	Poprawa stanu zdrowotności mieszkańców	1. promocja zdrowego stylu życia dla załamowania postępu chorób cywilizacyjnych, ograniczenia zachorowalności w regionie na choroby nowotworowe, układu krążenia i alergiczne, 2. utworzenie nowoczesnych centrów diagnostyki medycznej, 3. tworzenie warunków dla upowszechniania kultury fizycznej, w szczególności wśród dzieci i młodzieży.	1. ograniczenie zachorowalności, umieralności, sprzyjające wydłużaniu życia, zwłaszcza mężczyźni, poprawa kondycji biologicznej społeczeństwa regionu, 2. szybka i kompleksowa diagnostyka stanu zdrowia ludności, umożliwiająca jak najszybsze profilaktykę i leczenie, racjonalizująca wykorzystanie kosztownych urządzeń i technik diagnostycznych, obniżająca społeczne koszty ochrony zdrowia, 3. poprawa ogólnego stanu zdrowia mieszkańców, sprawności fizycznej, odporności na zagrożenia patologiami.

	Wzmocnienie pozycji kulturalnej regionu w skali kraju i międzynarodowej	1. tworzenie warunków dla funkcjonowania i rozwoju instytucji kultury, utrzymywanie rangi, inicjowanie nowych wydarzeń artystycznych w regionie, zwłaszcza w Toruniu, Bydgoszczy, Włocławku, 2. ochrona i eksponowanie zasobów dziedzictwa kulturowego, 3. promocja oferty kulturalnej regionu.	1. poprawa funkcjonowania instytucji kultury, rozwój nowych realizujących zwiększone i zróznicowane potrzeby kulturalne coraz lepiej wykształconych mieszkańców regionu, 2. wysoki poziom tradycyjnych wydarzeń artystycznych, animacja nowych, postrzeganych w wymiarze co najmniej krajowym a najlepiej międzynarodowym, 3. dziedzictwo kultury stanie się jednym z głównych znaków rozpoznawczych regionu, ważnym czynnikiem stymulującym przyjazd ludzi z zewnątrz, i to nie tylko krajoznawcze.	1. poprawa funkcjonowania instytucji kultury, rozwój nowych realizujących zwiększone i zróznicowane potrzeby kulturalne coraz lepiej wykształconych mieszkańców regionu, 2. wysoki poziom tradycyjnych wydarzeń artystycznych, animacja nowych, postrzeganych w wymiarze co najmniej krajowym a najlepiej międzynarodowym, 3. dziedzictwo kultury stanie się jednym z głównych znaków rozpoznawczych regionu, ważnym czynnikiem stymulującym przyjazd ludzi z zewnątrz, i to nie tylko krajoznawcze.
	Ograniczanie sfery ubóstwa	1. współdziałanie podmiotów działających w sferze pomocy społecznej, szczególnie w obszarach dotkniętych bezrobociem strukturalnym, 2. rozwój i wspieranie wolontariatu.	1. integracja wysiłków instytucji rządowych, samorządowych i społecznych winna wydatnie zwiększyć efekty pomocy, racjonalizować jej finansowe i społeczne koszty, 2. szerokie wspieranie pomocy instytucjonalnej pomocą ludzi dobrej woli.	1. integracja wysiłków instytucji rządowych, samorządowych i społecznych winna wydatnie zwiększyć efekty pomocy, racjonalizować jej finansowe i społeczne koszty, 2. szerokie wspieranie pomocy instytucjonalnej pomocą ludzi dobrej woli.
	Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w regionie	1. poprawa stanu bezpieczeństwa w miejscach publicznych, 2. zmniejszenie zagrożenia patologiami społecznymi, 3. współdziałanie służb porządku i bezpieczeństwa publicznego.	1. potwierdzenie przez społeczeństwo stan bezpieczeństwa w miejscach publicznych, zwłaszcza w miejscach zamieszkania, podczas zgromadzeń, imprez sportowych i rozrywkowych, 2. wyrażenie zmniejszenia zbiorowości skażonych alkoholem, narkotami itp., 3. zintegrowane działania na rzecz porządku i bezpieczeństwa publicznego służb i inspekcji państwa, służb samorządowych, organizacji społecznych.	1. potwierdzenie przez społeczeństwo stan bezpieczeństwa w miejscach publicznych, zwłaszcza w miejscach zamieszkania, podczas zgromadzeń, imprez sportowych i rozrywkowych, 2. wyrażenie zmniejszenia zbiorowości skażonych alkoholem, narkotami itp., 3. zintegrowane działania na rzecz porządku i bezpieczeństwa publicznego służb i inspekcji państwa, służb samorządowych, organizacji społecznych.

Przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy	Bydgoszcz i Toruń ośrodkami metropolitalnymi w skali kraju (europol)	1. tworzenie warunków dla dalszego rozwoju szkół akademickich i innych instytucji związanych z nauką i stosowaniem nowoczesnych technologii produkcji; 2. zapewnienie dostępności komunikacyjnej z innych krajowych i zagranicznych ośrodków metropolitalnych; 3. przygotowanie miast do świadczenia kompleksowych usług kongresowych; 4. tworzenie warunków dla lokalizacji instytucji o ponadregionalnych zasięgach obsługi, w tym instytucji europejskich (np. związanych z działalnością Komisji Unii Europejskiej); 5. utworzenie technoparków, centrów transferu technologii.	1. wzmocnienie pozycji zespołu miast Bydgoszczy i Torunia w skali krajowej (6.-7. miejsce) i europejskiej; 2. poprawa sytuacji na rynku pracy w aglomeracji bydgosko-toruńskiej powinna przyczynić się do zmniejszenia różnicy pomiędzy wysokością stóp bezrobocia dla kraju i województwa a zatem bezrobocia dla aglomeracji, utworzenie centrum kongresowego w Toruniu oraz wystawienniczego w Bydgoszczy, poszerzenie zasięgu oddziaływania instytucji usługowych.
	Wzmocnienie sektora MŚP w strukturze gospodarki regionu	1. utworzenie regionalnego funduszu gwarancji kredytowych, 2. utworzenie regionalnego funduszu inwestycyjnego, 3. wzmocnienie sektora instytucji okołobiznesowych, 4. promocja inkubatorów przedsiębiorczości jako środka aktywnego przeciwdziałania bezrobociu, 5. podnoszenie konkurencyjności firm regionu poprzez uzyskiwanie certyfikatów jakości, standardów europejskich, 6. wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania.	1. zwiększenie liczby MŚP, 2. zwiększenie zatrudnienia w sektorze MŚP, każde miasto powiatowe będzie posiadało zespół instytucji okołobiznesowych, 3. stopa bezrobocia na obszarach wiejskich i w małych miastach będzie zbliżona do średniej krajowej.
	Rozwój współpracy międzynarodowej	1. pogłębianie współpracy gospodarczej regionu z regionami, z którymi zawarto stosowne umowy o partnerstwie oraz jej rozszerzanie na inne kraje, 2. powołanie przedstawicielstwa województwa przy Komisji Unii Europejskiej w Brukseli (np. wspólnego z innym województwem).	1. właściwe reprezentowanie interesów województwa w strukturach UE, 2. zwiększenie inwestycji zagranicznych, 3. zwiększenie wymiany handlowej firm z terenu województwa z regionami zagranicznymi., 4. rozwój kontaktów między regionami w krajach europejskich.

Turystyka	Promocja turystyczna regionu	1. organizacja systemu kompleksowej informacji, opracowanie systemu promocji regionu, 2. uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych targach turystycznych, 3. przygotowanie i rozpowszechnianie wysokiej jakości materiałów reklamowych, 4. prowadzenie działań marketingowych.	1. utworzenie ośrodków informacyjnych (Bydgoszcz, Toruń, Włocławek) dysponujących pełnym programem usług turystycznych na terenie naszego województwa oraz punktów informacyjnych w miejscowościach związanych z obsługą ruchu turystycznego, co usprawni korzystanie z proponowanej oferty turystycznej, 2. upowszechnienie przedstawionych w ofercie turystycznej wybranych form produktu turystycznego uznanych jako priorytetowe i specyficzne dla regionu przy jednoczesnym sterowaniu ruchem turystycznym, 3. wzrost zainteresowania regionem przejawiający się wzrostem dochodów zaangażowanych podmiotów.
	Poszerzenie oferty turystycznej	1. zwiększenie liczby miejsc noclegowych w bazie o różnorodnym stopniu standaryzacji, 2. tworzenie i modernizacja kompleksowych produktów turystycznych bazujących na bogactwie zasobów naturalnych i dziedzictwie kulturowym, 3. wspieranie inicjatyw rozwoju turystyki wiejskiej, 4. wydłużenie sezonu turystycznego, 5. stworzenie systemu monitoringu.	1. wzrost liczby miejsc noclegowych (wysoko-standardowa baza hotelowa: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, baza hotelowa we wszystkich miastach powiatowych) przy jednoczesnym stworzeniu nowych miejsc pracy i podniesieniu standardu obsługi turystów, 2. uatrakcyjnienie oferty turystycznej wraz z rozwojem jej bazy przynoszące wymierne efekty zainteresowanym podmiotom (aktywizacja poprzez turystykę): Bydgoszcz, Toruń, Grudziądz, Chełmno, Pałuki z Biskupinem i Żninem, Ciechocinek i Inowrocław, Bory Tucholskie, Pojezierze Brodnickie i Dobrzyńskie, Zalew Koronowski i Włocławski oraz inne miejscowości o charakterze zabytkowym czy kulturowym, 3. rozwój turystyki wiejskiej (agroturystyka, wioski wakacyjne itp.) prowadzący do wzrostu dochodów z nowo tworzonych działalności – rejon Borów Tucholskich, Pojezierze Brodnickie i Dobrzyńskie, południowa część województwa, 4. wzrost dochodów zainteresowanych podmiotów, 5. powstanie bazy danych możliwych do wykorzystania w działaniach realizacyjnych oraz przy weryfikacji ustaleń strategicznych.

	Podniesienie standardu obsługi ruchu turystycznego	1. stworzenie odpowiedniej bazy infrastruktury turystycznej, 2. komplementarne kształcenie kadr dla turystyki, 3. współdziałanie istniejących i tworzenie nowych organizacji branżowych, 4. kategoryzacja i ewidencja obiektów turystycznych.	1. podniesienie atrakcyjności regionu z jednoczesną poprawą komfortu wypoczynku, 2. poprawa standardu obsługi oraz podniesienie poziomu zarządzania i organizacji, 3. zorganizowany i planowany rozwój turystyki, 4. uporządkowanie systemu bazy turystycznej.
Infrastruktura techniczna	Realizacja tras szybkiego ruchu powiązanych z europejską siecią drogową i kolejową	1. budowa autostrady A1 Gdańsk–Toruń–Łódź, 2. budowa dróg ekspresowych: S-10 Szczecin – Piła – Bydgoszcz – Toruń – Płońsk, S-5 węzeł autostradowy „Nowe Marzy” – Bydgoszcz – Poznań – Wrocław, 3. modernizacja linii kolejowych: Szczecin – Bydgoszcz – Warszawa na odcinku Bydgoszcz – Warszawa jako Inter-City, Gdynia – Bydgoszcz – Inowrocław – Katowice, Olsztyn – Inowrocław – Poznań.	1. spójny system komunikacji regionu z krajami Unii Europejskiej, 2. uzyskanie łącznego potencjału przewozowego gwarantującego ilościowe i jakościowe zaspokojenie potrzeb społeczeństwa, 3. osiągnięcie bezpiecznego i przyjaznego systemu komunikacyjnego.
	Modernizacja dróg i kolei o znaczeniu krajowym, wojewódzkim i powiatowym	1. modernizacja dróg krajowych: Nr 1; Nr 16; i Nr 52, 2. budowa obwodnic miast i terenów zurbanizowanych w ciągach najważniejszych dróg w oparciu o kryteria nateżenia ruchu, 3. modernizacja linii kolejowych realizowana przez dobudowę drugiego toru i elektryfikację tras.	1. poprawa bezpieczeństwa i warunków ruchu pojazdów, 2. wzrost przewozów pasażerskich i masy towarowej, 3. zahamowanie procesu dekapitalizacji infrastruktury komunikacyjnej, 4. zwiększenie atrakcyjności terenów wiejskich dla inwestycji pozarolniczych.
	Rozwój komunikacji lotniczej	1. modernizacja lotniska regionalnego w Bydgoszczy, 2. modernizacja lotnisk wspomagających w Toruniu i Włocławku.	1. dobre skomunikowanie regionu z Warszawą, 2. możliwość uruchomienia czarterowych połączeń lotniczych z krajami Europy, 3. znaczne skrócenie czasu podróży.
	Modernizacja i rozwój sieci telekomunikacyjnych	1. budowa szerokopasmowych sieci telekomunikacyjnych, 2. wprowadzenie konkurencji na rynku telekomunikacyjnym, 3. telefonizacja wsi.	1. powszechny dostęp do sieci Internet, 2. umożliwienie dalszego rozwoju sieci ISDN, 3. udostępnienie usług sieci Inteligentnej, sieci Polpak, POLKOM 400 i systemy Łączności Satelitarnej VSAT, 4. zniwelowanie różnic między miastem a wsią w dostępie do szerokich usług telekomunikacyjnych.

	Modernizacja systemów energetycznych	1. rozbudowa elektroenergetycznych sieci najwyższych napięć, 2. modernizacja głównych punktów zasilania na obszarze województwa, 3. reelektryfikacja wsi, 4. rozwój sieci gazowniczych wysokiego ciśnienia zasilających poszczególne obszary, 5. budowa sieci gazowniczych średniego ciśnienia na terenie miast, 6. budowa źródeł energii elektrycznej i ciepłej opartej o odnawialne źródła energii, 7. modernizacja ciepłowni z jednoczesnym wprowadzeniem gospodarki skojarzonej.	1. zabezpieczenie potrzeb przemysłu usług i gospodarki komunalnej na czynniki energetyczne, 2. powstanie warunków do zmiany struktury zużycia energii pierwotnej, 3. poprawa stanu środowiska przez eliminację węgla i koksu z gospodarki komunalnej, 4. zmniejszenie emisji pyłów i gazów do atmosfery.
	Rozwój systemów wodno-kanalizacyjnych	1. budowa oczyszczalni dla miast i gmin w zlewni Brdy i Drwicy jako źródeł wody pitnej dla Bydgoszczy i Torunia, 2. realizacja oczyszczalni ścieków dla miast i gmin w rejonie dolnej Wisły, 3. budowa sieci kanalizacyjnej w miastach i miejscowościach o zwartej zabudowie, 4. uporządkowanie gospodarki ściekowej w miejscowościach uzdrowiskowych, 5. opracowanie projektu stref ochrony pośredniej komunalnych ujęć wody.	1. zabezpieczenie odpowiedniej ilości i jakości wody pitnej w szczególności dla mieszkańców Bydgoszczy i Torunia, 2. poprawa jakości życia mieszkańców przez zapewnienie odpowiedniej ilości dobrej jakości wody pitnej, 3. poprawa jakości wód powierzchniowych (Brda, Drwica), 4. poprawa jakości wód płynących co najmniej o jedną klasę, 5. pełne wykorzystanie przepustowości oczyszczalni ścieków, 6. zachowanie wysokiej jakości zasobów wód podziemnych.
	Poprawa gospodarki odpadami	1. budowa wysypisk dostosowanych do wymogów ochrony środowiska ze wskazaniem na wysypiska grupowe, 2. wdrażanie nowoczesnych technologii utylizacji odpadów.	1. likwidacja źródeł zagrożenia środowiska, 2. poprawa jakości wód podziemnych, 3. możliwość segregacji odpadów do wtórnego zagospodarowania, 4. poprawa standardu życia mieszkańców.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	Tworzenie warunków do różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	1. kreowanie centrów rozwoju gospodarczego w miastach powiatowych, 2. rozwój poradnictwa dla czynnych i potencjalnych przedsiębiorców, 3. kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży, wsparcie dla kształcenia ustawicznego i praktycznego dorosłych, 4. różnicowanie działalności gospodarczej zapewniające alternatywne źródła dochodu, 5. propagowanie rozwoju agroturystyki, 6. aktywizacja społeczności i władz lokalnych oraz promowanie inicjatywności.	1. powstanie nowych miejsc pracy dla ludności odchodzącej z rolnictwa oraz uzyskanie dodatkowego dochodu dla pracujących w rolnictwie w takich dziedzinach jak: agroturystyka, gospodarka leśna, przetwórstwo rolno-spożywcze, infrastruktura techniczna i społeczna, 2. wykształcenie młodzieży aktywnej ekonomicznie i społecznie, 3. uzyskanie dobrego dostępu przez inwestorów do terenów oraz wykształconych jednostek okołobiznesowych głównie w miastach powiatowych, 4. Zwiększenie potencjału w zakresie agroturystyki, szczególnie w obszarach o wysokich walorach przyrodniczo-kulturowych.	
	Rozwój i modernizacja gospodarstw rolnych i zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego.	1. wspieranie przemian w strukturze obszarowej i własnościowej gospodarstw rolnych i leśnych oraz ich modernizacja, 2. wsparcie dla restrukturyzacji i unowocześnienia zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego i tworzenie nowych bazujących na surowcach regionu z dostosowaniem do standardów Unii Europejskiej, 3. popieranie produkcji żywności metodami pro-ekologicznymi, głównie w obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody, promocja produktów regionalnych.	1. uzyskanie wzrostu areálu gospodarstw rolnych i leśnych, nowych i zmodernizowanych budynków inwentarskich o wysokich standardach higieniczno-sanitarnych, wysokiej jakości produkcji rolnej, 2. uzyskanie wzrostu liczby zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego spełniających standardy UE, 3. możliwość poprawy stanu środowiska przyrodniczego.	

	Budowa i rozwój nowoczesnego rynku rolnego	1. wspieranie instytucji rynku rolnego jak giełda towarowa o charakterze regionalnym, rozwijanie rynków hurtowych oraz zintegrowanego systemu informacji rynkowej, 2. tworzenie grup produkcyjno-marketingowych i rozwój spółdzielczości , 3. wzmacnianie roli i instytucji kontroli jakości płodów rolnych i żywności, 4. rozwój instytucji okołobiznesowych na terenach wiejskich.	1. powstanie giełdy towarowej w środkowej części województwa w terenie o dobrej dostępności komunikacyjnej. 2. utworzenie rynku hurtowego w Przylękach k. Bydgoszczy oraz w innych miejscowościach w pobliżu większych miast, 3. samoorganizacja rolników w grupy produkcyjne, spółdzielnie, szczególnie w sektorze owocowo-warzywnym o największym rozdrobnieniu produkcji oraz mięsnym, 4. uzyskanie dostępu przez uczestników rynku rolnego do informacji o cenach surowców i produktów, wielkości dostaw, kanałów dystrybucji, kosztów transakcji oraz innych danych potrzebnych do właściwego podejmowania decyzji przez uczestników rynku, 5. możliwość korzystania z usług bankowych, prawnych, ekonomicznych, monitoringu, ośrodków szkoleniowych i konsultingowych, 6. budowa strategicznych ubojni zwierząt.
--	---	---	---

Przedstawione powyżej cele operacyjne i przedsięwzięcia realizacyjne mają charakter otwarty i stanowią podstawę do opracowania jednolitego programu wojewódzkiego.

Program ten będzie zasadniczym dokumentem umożliwiającym zawarcie kontraktu regionalnego dla realizacji zadań istotnych z punktu widzenia społeczno-gospodarczego rozwoju województwa.

Uchwała nr 439/2000
Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
z dnia 20 czerwca 2000 r.

w sprawie Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Na podstawie art. 18 pkt. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz.U. Nr 91, poz. 576 z późn. zm.) i Uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 78/99 z dnia 29 marca 1999 r. w sprawie zobowiązania Zarządu Województwa do rozpoczęcia prac nad strategią rozwoju województwa

uchwała się, co następuje:

§1

Uchwała się Strategię Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego obejmującą:

- 1) Wizję Rozwoju do 2010 roku, stanowiącą załącznik nr 1 do niniejszej uchwały,
- 2) Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, stanowiącą załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

§2

Integralną część Strategii Rozwoju Województwa stanowi Diagnoza Prospektywna przyjęta Uchwałą Nr 209/99 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 18 października 1999 r. w sprawie *Diagnozy Prospektywnej Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz celów rozwoju Województwa przygotowanych w ramach prac nad strategią rozwoju.*

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Władysław Kubiak
Wiceprzewodniczący Zarządu
Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Strategia rozwoju województwa i co dalej

W marcu 1999 roku Sejmik Województwa podjął decyzję o przystąpieniu do opracowania strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego. Już w październiku została przyjęta diagnoza prospektywna wraz z celami rozwoju województwa, a w czerwcu 2000 r. wizja jego rozwoju do 2010 r.

Strategia to zestaw celów oraz działań przewidzianych do ich osiągnięcia. Jest ona niezbędna do ukierunkowania rozwoju regionalnego oraz do zapewnienia wsparcia finansowego udzielanego przez stronę rządową, jak i Komisję Europejską.

Strategia pozwala na:

- uzyskanie klarownego obrazu celów i kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego, akceptowanych przez społeczeństwo,
- podporządkowanie działań doraźnych działaniom długofalowym,
- maksymalne wykorzystanie silnych stron oraz szans rozwojowych,
- lepsze zagospodarowanie zasobów ludzkich,
- zmniejszenie niepewności i ryzyka działania przedsiębiorstw,
- zwiększenie lokalnej inicjatywy i wpływu społeczności lokalnej na kierunek rozwoju regionu,
- zwiększenie szans na uzyskanie dodatkowych zewnętrznych źródeł zasilania.

Zawarte w przyjętej strategii kierunki i priorytety rozwoju województwa są zgodne z założeniami Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Odnosi się to do rozbudowy i modernizacji infrastruktury służą-

cej wzmocnianiu konkurencyjności regionu, rozwoju zasobów ludzkich, aktywizacji obszarów wiejskich, rozwoju małych i średnich miast oraz kształtowania funkcji metropolitarnych największych miast i zespołów miejskich. Ten ostatni przykład należy odnieść do zaplanowanego w strategii systematycznego rozwoju potencjału ośrodków stołecznych: Bydgoszczy i Torunia. Jest to także zgodne z zasadami unijnej polityki regionalnej traktującej duże ośrodki miejskie jako regionalne centra o znaczącym potencjale gospodarczym, naukowym i społecznym, stymulujące rozwój całego regionu.

Prace nad strategią angażowały wiele osób, reprezentujących środowiska naukowe, samorządy lokalne, ekspertów z różnych dziedzin, tworzących Społeczną Radę Konsultacyjną. W tym miejscu pragnę szczególnie podziękować wszystkim członkom Rady za udział w pracach nad przygotowaniem strategii, za zgłoszone wnioski, uwagi i propozycje, które w istotny sposób przyczyniły się do wzbogacenia jej treści i dostosowania do potrzeb oraz uwarunkowań regionu kujawsko-pomorskiego. Mam nadzieję, że rozpoczęta współpraca będzie nadal kontynuowana i będziemy mogli korzystać z wiedzy oraz doświadczenia członków Rady przy konstruowaniu programu wojewódzkiego, budowie programów operacyjnych, a następnie przy monitorowaniu i ocenie podjętych działań.

Prezentowana wizja rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2010 roku wskazuje na główne obszary problemowe, które są istotne dla praktyki społeczno-go-

spodarczej województwa oraz wpływają na poziom jego konkurencyjności. Jednocześnie jest ona odniesieniem do zróżnicowanych aspektów rozwoju na poziomie lokalnym, wynikających ze specyfiki poszczególnych jednostek terytorialnych. Poprzez zawarte w niej założenia tworzy ona dynamiczny obraz rozwoju regionalnego województwa, ukierunkowanego na osiągnięcie wcześniej przyjętych celów.

Zawiera ona szereg przedsięwzięć oraz wskazuje na liczne kierunki aktywności społecznej i gospodarczej, które pogrupowane zostały w sześć strategicznych sfer działań, którym przypisano odpowiadające im cele operacyjne. Sfery te obejmują:

- środowisko przyrodnicze,
- edukację i rozwój zasobów ludzkich,
- przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy,
- turystykę,
- infrastrukturę techniczną,
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Stanowią one priorytety związane z rozwojem regionu, wokół których koncentrować się będzie aktywność samorządu województwa. Powinna ona doprowadzić do uruchomienia wewnętrznych sił rozwojowych regionu i powiązania ich ze wsparciem zewnętrznym. Stąd między innymi zwrócenie uwagi na problematykę poprawy dostępności komunikacyjnej, czego dowodem jest wpisanie w strukturę przewidzianych działań realizacji autostrady A-1, drogi krajowej S-10, S-5 oraz drogi 52. Ponadto ważnym zadaniem jest doprowadzenie lotniska w Bydgoszczy do standardów międzynarodowych.

Kolejna sprawa to budowa stopnia wodnego poniżej Włocławka i znaczna poprawa stanu gospodarki wodnej na obszarze województwa.

Bardzo ważną sprawą jest tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, rozwój nowoczesnych technologii, współdziałanie nauki i gospodarki, tworzenie par-

ków technologicznych, rozwój inkubatorów przedsiębiorczości.

Szczególne znaczenie dla naszego województwa mają sprawy obszarów wiejskich i rolnictwa. Ze względu na niezwykle złożone społeczne i gospodarcze aspekty ich funkcjonowania problematyka ta została objęta odrębną sektorową strategią. W jej ramach przeprowadzona została szczegółowa diagnoza stanu, określono obszary problemowe, dokonano syntezy szans i zagrożeń oraz wyłoniono strategiczne obszary działań. Również w tym przypadku wyznaczone zostały cele operacyjne, pozwalające na konkretyzację przedsięwzięć, a następnie określenie przewidywanych efektów.

Istotnym zagadnieniem jest poprawa konkurencyjności województwa i poszczególnych jednostek terytorialnych przy założeniu postrzegania województwa jako integralnej całości, gdzie samorząd województwa pełni funkcję inicjatora i koordynatora działań rozwojowych. Tym zagadnieniom poświęcone było Forum Gospodarcze, które odbyło się 10 maja br. Na Forum dysktutowane były problemy związane z konkurencyjnością regionu oraz rozwojem przedsiębiorczości, a także działaniami innowacyjnymi w kontekście strategii rozwoju województwa. Wypracowane tam wnioski w istotny sposób wzbogaciły wizję rozwoju województwa do 2010 roku oraz strategię rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa.

Przypisane priorytetom cele stanowić będą podstawę do formułowania programów operacyjnych, które będą służyć realizacji nadrzędnego celu rozwoju województwa, jakim jest "poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju". W dokumentach tych zawarte zostaną opisy konkretnych przedsięwzięć wraz z harmonogramem, które zostaną podjęte dla zrealizowania celów i wizji rozwoju regionu. Program operacyjny prezentować będzie również szacunkowe koszty tych działań.

Cele operacyjne sformułowane w wizji rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego oraz w strategii rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa będą podstawą skonstruowania programu wojewódzkiego. Stanowić on będzie podstawę do zawierania kontraktów wewnątrz-regionalnych oraz kontraktu regionalnego z rządem. W świetle ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego jeszcze w tym roku Samorząd Województwa wspólnie z samorządami lokalnymi oraz innymi partnerami będzie musiał podjąć działania mające na celu przygotowanie wniosków do kontraktu regionalnego, a następnie rozpocząć negocjacje z rządem.

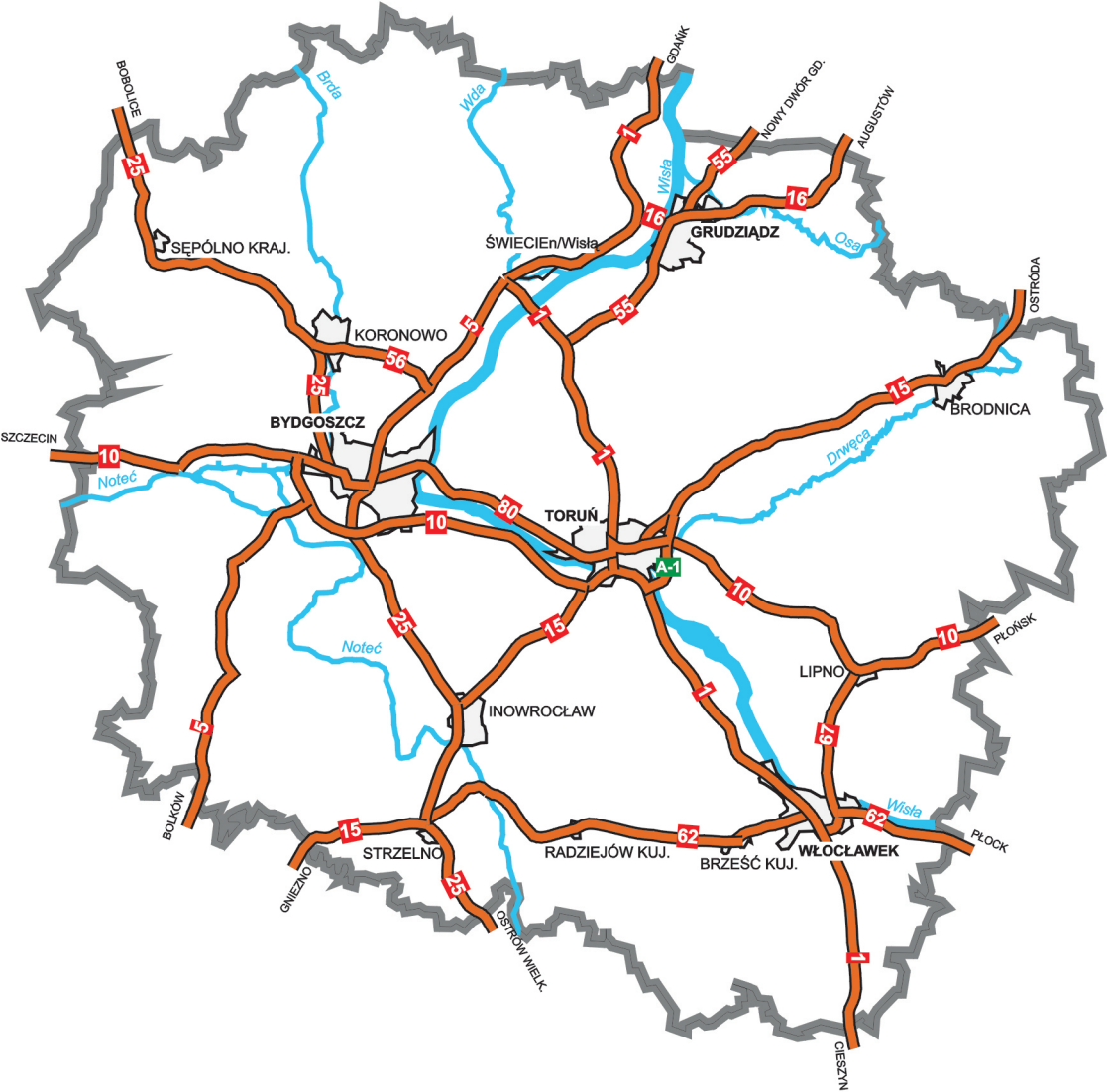
W tym kontekście strategia rozwoju powinna pełnić dwie funkcje. Po pierwsze powinna potwierdzić gotowość samorządu województwa do kreowania własnej polityki rozwoju, a po drugie pomagać samorzą-

dom wszystkich szczebli oraz innym podmiotom skutecznie konkurować i wykorzystywać pomoc zewnętrzną ze źródeł rządowych i zagranicznych (zwłaszcza unijnych).

W związku z tym strategia nie może się ograniczać do zadań samorządu województwa, a konsekwencją tego będzie konieczność realizacji programu wojewódzkiego oraz szczegółowych programów operacyjnych przez różne podmioty przy współudziale i koordynacji samorządu województwa.

Dążenie Polski do uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej nakłada na samorząd wojewódzki wymóg zgodności dokumentów programujących z dorobkiem prawnym i standardami obowiązującymi we Wspólnocie. Przygotowana przez nas strategia rozwoju spełnia te wymogi, co zostało potwierdzone w kontaktach z ekspertami unijnymi.

DROGI KRAJOWE

Zmiana numeracji dróg krajowych zgodnie z Zarządzeniem nr 6 Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z 9 maja 2000r.